

ØKONOMISKE OVERSIGTER

1. August 1917—30. Juni 1918

Ved
Einar Cohn.

Indhold.

- I. Statens og Kommunernes Finansforhold (herunder offentlige Understøttelser).
- II. Børsforhold og Pengevæsen.
- III. Forbrugsregulering og Priser.
- IV. Landbruget.
- V. Haandværk og Industri samt Arbejdsmarkedet.
- VI. Handel (herunder Udførselsforbud) samt Samfærdsel.
- VII. Andre Spørgsmaal.

I. Statens og Kommunernes Finansforhold (herunder offentlige Understøttelser).

I Finansaaret $\frac{1}{4}$ 1917- $\frac{31}{3}$ 1918 — det Aar, der falder nærmest sammen med den Periode, der her skal behandles — beløb Statens samlede Udgifter sig til 369 Mill. Kr., hvoraf 116 $\frac{1}{2}$ Mill. Kr. paa de militære Budgetter og paa Indenrigsministeriets Budget godt 124 Mill. Kr., hvoraf de 102 Mill. Kr. falder paa de ved Krigsforholdene fremkaldte overordentlige Udgifter og Resten paa Ministeriets ordinære Budget. Af de 102 Mill. Kr. har 18 Mill. Kr. været anvendt til sociale Formaal (Hjælpeskasser, Arbejdsløshedsunderstøttelser m. v.), medens andre

ca. 19 Mill. Kr. er medgaaet til Statstilskud til Kommunernes Dyrtidsforanstaltninger (Lovene ²²/₁₂ 1915, ³⁰/₁₀ 1916 og ²⁸/₁₂ 1916). Endvidere er til Foranstaltningerne til Befolkningens Forsyning med Levnedsmidler og Brændsel i Finansaaret medgaaet 62 Mill. Kr. og Resten af de 102 Mill. Kr. til andre Formaal.

Heroverfor staar Indtægter paa ialt 375.1 Mill. Kr., hvoraf 62 Mill. Kr. paa den ordinære Indkomst- og Formueskat og 177 Mill. paa Merindtægtsskatten og Tillægs-skatten (Lov ¹¹/₅ 1917). Børsskatten gav 13¹/₂ Mill. Kr., Toldafgifterne 30 Mill. og Tillægsafgiften paa Spiritus 15¹/₂ Mill. Kr.

Kapitalkontoen balancerede med 64 Mill. Kr., hvoraf 59.1 Mill. Kr. indgik ved Statslaan. Dette Statslaan optoges i Henhold til Lov ¹¹/₉ 1917, hvorved Finansministeren bemyndigedes til at udstede femtenaarige 5 %'s Statsgældsbeviser til et Beløb af 60 Mill. Kr., Kurs 99. Laanet overtoges af de fem københavnske Hovedbanker, og Provenuet 59.1 Mill. Kr. anvendtes ikke til Dækning af løbende Udgifter, men til Betaling af to midlertidige Statslaan, der med Renter beløb sig til ca. 42 Mill. Kr. (Lov ¹⁵/₂ 1917: 25 Mill. Kr. og resterende 15 Mill. Kr. fra Laanet i Henhold til Lov ²/₈ 1914, jfr. 55. Bind, S. 191--92). Af de resterende 17 Mill. Kr. anvendtes de 5 til ordinære Afdrag og 12 til Kapitalanbringelse i Statsvirksomheder¹⁾. — Ved Lov ¹⁵/₆ 1918 optoges et nyt Laan, idet Finansministeren bemyndigedes til at udstede for 60 Mill. Kr. tiaarige 5 %'s Statsgældsbeviser til Kurs 98³/₄. Beviserne efter denne Lov overtoges ligeledes af de fem Banker, og Ministeren fremhævede ved Forelæggelsen af Lovforslaget, at det for dette som for de nærmest foregaaende Statslaan gjaldt, at der mindre tilsigtedes Dækning af et Underskud i Statskassen, men mere Tilvejebringelse af likvide Betalingsmidler for Statshusholdningen, indtil de i Varelagre fastgjorte Be-

¹⁾ Rigsdagstidende 1918 10, Folketinget Sp. 7.

løb kunde komme fri¹⁾ og indtil Skatterne var indgaaede (hvilket for de overordentlige Skatter finder Sted i Slutningen af Finansaaret).

Med Hensyn til Skatterne skal anføres følgende: Sammen med Forslag om Udstedelse af Statsgældsbeviser (Lov ¹⁴/₉ 1917) forelagde Finansminister Brandes i September 1917 en Række Skattelovsforslag, som han kædede sammen med Statslaanet ved at udtale: „Jeg vil ikke kunne anbefale Vedtagelsen af et Statslaan uden samtidig at anbefale Vedtagelsen af de Skattelovsforslag, jeg nu skal fremsætte“²⁾, idet det var nødvendigt ad anden Vej at forøge Statens Indtægter, da Toldafgifter og Børsskat var nedgaaende, Spiritusafgiften (af Produktionen) intet indbragte og Fragtafgiften var bortfaldet. Disse forskellige Love var følgende:

Lov ¹³/₁₀ 1917 om midlertidigt Tillæg til Formue- og Indkomstskatten, gældende for Skatteaaret 19¹⁸/₁₉. Loven paalægger foruden den ordinære Indkomst- og Formueskat for det nævnte Skatteaar et Tillæg, der stiger fra 0.25 % paa personlige Indtægter mellem 6—8 000 Kr. til 8.50 % paa Indtægter over 1 Mill. Kr., og for Formuernes Vedkommende fra 0.25 p. m. paa Formuer mellem 20—30 000 Kr. til 3.20 p. m. paa Formuer over 1 Mill. Kr. Indenlandske Selskaber udreder en Tillægsskat paa den Del af Indkomsten, der overstiger 4 % af Aktiekapital o.l.,

¹⁾ Iflg. Rigsdagstidende, overordentlig Samling 1918, B, Sp. 21 var Statskassens Varebeholdning o. l. den ⁴/₉ 1918:

Korn og Mel...	48 474 600 Kr.	Overført	82 603 200 Kr.
Majs	9 785 700 —	Bomuldsfrøkager	6 775 900 —
Benzin	38 400 —	Kartofler	628 800 —
Smør	21 380 700 —	Tønder	60 100 —
Gær	1 312 900 —	Salpeter	4 052 600 —
Brunkul	908 100 —	Svensk Brænde .	1 717 600 —
Tran	558 100 —	Uld	2 127 500 —
Lamper og Carbid	144 700 —	Tils....	97 965 700 Kr.

Overføres 82 603 200 Kr.

²⁾ Rigsdagstidende 19¹⁸/₁₇, Folketinget Sp. 4 262.

stigende fra 1 % naar Indkomsten udgør 4—6 % til 21 %, naar Indkomsten udgør 100 % eller derover. For udenlandske Selskaber udgør Tillægsskatten 6 % af den skattepligtige Indkomst. Skatten forfalder for Selskaber $\frac{1}{10}$ 1918, for Personer $\frac{1}{12}$ 1918¹⁾. — En anden Lov af $\frac{13}{10}$ 1917 paalægger Pligt til Selvangivelser af Formuer paa over 6 000 Kr. — Forinden de øvrige Love, der forelagdes i September 1917, omtales, skal det i denne Sammenhæng nævnes, at Bestemmelserne om Merindkomstskatten for det fornævnte Skatteaar 1918/19 findes i en senere Lov, nemlig Lov af $\frac{20}{3}$ 1918, der i det hele og store er enslydende med den tidligere Lov ($\frac{14}{5}$ 1917), idet dog Skatteaaret 1915/16, d. e. Kalenderaaret 1914, er taget med som Sammenligningsgrundlag, saaledes at Merindtægten for 1918/19 regnes i Forhold til Gennemsnittet af de to af Skatteaarene 1912/13 til 1915/16, hvor Indtægten var højest. Desuden er den højeste Sats (for personlige Merindtægter paa 1 Mill. Kr. og mere, og for Selskaber, hvis skattepligtige Indkomst udgør 200 % og derover af Aktiekapitalen) forøget fra 30 til 35 %, jfr. ogsaa Skattedepartementets Cirk. $\frac{25}{5}$ 1918.

De øvrige Love i Skattelovskomplekset af September 1917 var:

Lov $\frac{13}{10}$ 1917 om, at Ejendomsskylden til Staten for Aaret 1918 forhøjes fra 1.10 p. m. til 1.65 p. m. for Ejendomme, hvis samlede afgiftspligtige Beløb udgør 10 000 Kr. og derover. — Dernæst Lov $\frac{13}{10}$ 1917 om Forhøjelse af Ølskatten (jfr. Finansmin. Bkg. $\frac{13}{10}$ 1917), hvorefter denne fra $\frac{15}{10}$ 1917 til $\frac{31}{12}$ 1918 for Øl med over $2\frac{1}{2}$ Vægtprocent Alkohol forøgedes fra $9\frac{1}{2}$ til 18 Kr. pr. hl og for Øl under denne Grænse, det tidligere „skattefri“ Øl, sættes til 5.70 Kr. pr. hl, i begge Tilfælde med Fradrag i

¹⁾ For Skatteaaret 1917/18 findes Bestemmelserne om en tilsvarende Tillægsskat i Lov $\frac{14}{5}$ 1917 om overordentlig Indkomst og Formueskat til Staten, der ogsaa indeholder Bestemmelserne om Merindkomstskatten for 1917/18 (jfr. 56. Bind, S. 154).

Skatten for Bryggerier med en Produktion paa under 8000 hl. Hensigten med Forøgelsen af Ølskatten var naturligvis i første Række at bringe Penge i Statskassen, men dernæst var den tænkt som en Erstatning for Statskassens Tab i Afgift af det skattepligtige Øl, efter at dettes Produktion var nedsat til 80 % (Indm. Bkg. $\frac{3}{4}$ 1917, jfr. 56. Bd., S. 188). Afgiften indbragte indtil $\frac{31}{8}$ 1918 godt 2 Mill. Kr. — Dernæst Lov $\frac{13}{10}$ 1917 om Tillægsafgift paa Vin, hvorefter der af alle Beholdninger af Vin, der fandtes her i Landet $\frac{1}{9}$ 1917, saavel Handlendes som Privates, skal svares en Tillægsafgift til Statskassen lig Detailprisen for de paagældende Varer, naar Beholdningens Værdi udgør over 200 Kr., jfr. Indm. Bkg. $\frac{31}{8}$ 1917 og nedenfor i Afsnit III. Denne Tillægsafgift opkræves ogsaa af Vin, der indføres efter $\frac{31}{8}$ 1917. Princippet var saaledes lig det i Lov $\frac{17}{8}$ 1917 om Tillægsafgiften paa Spiritus anvendte og forskellige Opgaver vedrørende Vinlovens Administration henvistes da ogsaa til „Spiritusnævnet“ (jfr. 56. Bd., S. 187). Afgiften indbragte indtil $\frac{31}{8}$ 1918 godt 700 000 Kr. Loven gjaldt indtil $\frac{31}{12}$ 1918. — Dernæst Lov $\frac{13}{10}$ 1917 om Forhøjelse af Tobaksbeskatningen, hvorefter der fra $\frac{1}{9}$ 1917 til $\frac{31}{12}$ 1918 lagdes en Om sætningsafgift fra Fabrikant eller Importør til Detailhandleren paa Cigarer og Cigarillos (jfr. om Optællingen af Lagrene m. v., Afsnit III), saaledes at Afgiften stiger fra 10 % for Cigarer til 90—110 Kr. pr. mille til $33\frac{1}{3}$ % for Cigarer til over 200 Kr. pr. mille. Værdien, hvoraf Afgiften regnes, udfindes ved til den afgiftspligtige Vares Pris ved Afsætningen fra den, der har fremstillet eller indført den, at lægge 25 % (Detailavancen). Afgiften opkræves ved Stempelmærker, der paaklæbes Fakturaen, som med Attestation fra Modtageren af Varerne indsendes til Inspektoratet for Tobaksbeskatningen, hvis Til ladeelse overhovedet er nødvendig for den, der vil fremstille eller indføre de herhen hørende Varer. Desuden fører Inspektoratet Kontrollen med Virksomhederne, hvem Loven paalægger særlig Bogføringspligt m. v. Afgiften indbragte

indtil $31/3$ 1918: $2\frac{1}{2}$ Mill. Kr. Ved denne Lov forhøjedes endvidere Afgiften af Cigaretter, for de dyrestes Vedkommende fra 2 til 3 Kr. pr. 100 Stk. (for Cigaretter til 8 Øre og derover pr. Stk. i Detaillhandlen), medens Afgiften forblev uforandret for de billigstes Vedkommende (under 1 Øre pr. Stk.) med 10 Øre pr. 100 Stk.; indtil $31/3$ 1918 indkom herved godt 2 Mill. Kr.; tillige forhøjedes Tobakstolden fra 64 Øre til 1 Kr. pr. kg Raatobak og for forarbejdede Varer i samme Forhold og Afgiften af indenlandsk Tobak fra 15 til 50 Øre pr. kg. Endelig indeholder Tobakslovens sidste Paragraf en Bestemmelse om Erstatning af Statskassen til Arbejdere, der godtgør at have mistet deres Beskæftigelse ved Tobaksbeskatningens Forhøjelse. Erstatningen, der udbetales gennem en anerkendt Arbejdsløshedskasse, kan naa op til $3/4$ af den tabte Arbejdsløn. — Endvidere „Smykkeskatten“, Lov $13/10$ 1917 om Stempelafgift ved Salg af ædle Stene og Smykker, jfr. Finansmin. Bkg. s. D., hvorefter der fra $15/10$ 1917 opkræves en Stempelafgift ved Paacløbning af Stempelmærker paa en Opgørelse fra Sælgeren til Køberen, eller ved Indførsel her til Landet ved Afgiftens Erlæggelse til Toldvæsenet. Afgiften indbragte indtil $31/3$ 1918 ca. 150 000 Kr. — Endelig hører til Komplexet Lov $13/10$ 1917 om en 25 $\%$'s Forhøjelse af Statsbanernes Taxter, hvilken Forhøjelse ansloges til at ville indbringe ca. 12 Mill. Kr.¹⁾ samt Lov $13/10$ 1917 (Bkg. $19/10$ 1917) om Forhøjelse af nogle Portotaxter (beregnet Vinding: 870 000 Kr.¹⁾). Ogsaa disse Love havde Gyldighed til $31/12$ 1918.²⁾

Om end ikke hørende til Komplexet, saa dog i nær Tilknytning dertil er Lov $21/12$ 1917 om Forhøjelse af Sat-

¹⁾ Rigsdagstidende 1916 17, Folketinget, Sp. 4279.

²⁾ Ved Lov $22/11$ 1917 om Ændring af forskellige Loves Forelæggelsestid bestemtes det, at Toldloven og en Række andre Forbrugsafgiftslove uanset den foreskrevne Tidsfrist for Revision ikke behøvede at forelægges Rigsdagen til Revision forinden Udgangen af Aaret 1919.

serne i Lov om Beskatning af Spiritus af $17/3$ 1917. Efter at det ved Indm. Bkg. $6/10$ 1917 var forbudt Spiritusfabrikker at udlevere eller behandle deres Beholdninger af Alkohol den nævnte Dato, fremsatte Finansministeren $14/11$ 1917 i Folketinget Forslag til Lov om Forhøjelse af Afgifterne paa disse Beholdninger¹⁾. Forhøjelsen androg f. Eks. 6.50 Kr. pr. $3/4$ l af den billigste og 7.50 Kr. pr. $3/4$ l af den dyreste Drikke-Brændevin. Herved forhøjedes Prisen paa den dyreste Sort, Taffelakvavit, fra 2.40 Kr. pr. $3/4$ l (Indm. Bkg. $23/3$ 1917) til 11 Kr. (Indm. Bkg. $4/1$ 1918). Endvidere nedsattes Afgiftsgodtgørelsen for denatureret Sprit til 38 Øre og Fritagelsen for Tillægsafgift af teknisk Sprit bortfaldt. Finansministeren anslog i sin Forelæggelsestale Udbyttet af Forhøjelsen til 11 à 12 Mill. Kr.

Endvidere skal i denne Sammenhæng nævnes, at den tidligere Lov om „Børsskatten“ (Lov $19/8$ 1916) var udløbet $31/3$ 1917, uden at Finansministeren paa dette Tidspunkt (ringe Omsætning af Værdipapirer og vigende Kurser) mente det rigtigt at søge den forlænget. Men da den første Forskrækkelse over Nordsøblokaden havde fortaget sig, forelagde Ministeren paany et saadant Lovforslag i Oktober, og Kongen stadfæstede under $26/10$ 1917 Forslaget, hvorefter der i Tiden $1/11$ 1917 til $31/12$ 1918 skal betales en Stempelafgift paa 4 p. m. af de overdragne Børspapirers samlede Værdi. I Finansaaret $1917/18$ indbragte Afgiften $13\frac{1}{2}$ Mill. Kr.

Med Hensyn til den Lovgivning, der angaar Dyrtidstillæg og Dyrtidshjælp skal anføres følgende: Ved Lov $13/10$ 1917²⁾ tilstodes der Statens Tjenestemænd m. fl. en Extraquote for Aaret 1917 paa 120 Kr. for gifte og

¹⁾ Om Godtgørelse i Brændevinsafgiften, jfr. Indm. Cirk. $2/8$ 1917 og $23/3$ 1918.

²⁾ Jfr. den aarligt genkommende Lov om midlertidigt Løntillæg for de lavestlønnede, hvis Lønning ikke er forbedret siden $1/1$ 1899, af $19/2$ 1918 samt Lov $4/3$ 1918 om Dyrtidstillæg til Kommunitetsalumni o. l.

Tabel I. Toldindtægterne m. v., Statsbanernes og Postvæsenets Indtægter.

	August 1917	Septbr. 1917	Oktober 1917	Novbr. 1917	Decbr. 1917	Januar 1918	Februar 1918	Marts 1918	April— Marts 1917—18	April 1918	Maj 1918	Juni 1918	April— Juni 1918
	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.
Toldindtægten m. v.													
Indførselstold	2 344	1 248	4 236	2 533	998	3 249	1 474	809	29 637	2 817	2 338	1 059	6 214
Sukkerafgift	÷ 7	÷ 7	232	1 361	20	331	1 059	÷ 24	5 252	181	1 117	÷ 7	1 291
Spiritusafgift	÷ 5	23	35	34	86	110	123	90	2 311	90	63	101	254
Tillægsafgift paa Spiritus ..	1 172	985	1 733	1 223	556	1 311	1 148	466	15 428	1 214	2 348	921	4 483
Tillægsafgift paa Vin	—	—	3	27	84	525	48	48	735	1 608	1 527	242	3 377
Ølskat	1 093	1 046	790	883	951	966	718	689	10 739	880	1 065	1 101	3 046
Stempelafgift af Cigaretter .	138	143	305	221	114	225	257	154	2 065	184	301	350	835
Omsætningsafgift af Cigarer og Cigarillos	—	—	134	200	153	802	769	488	2 546	639	688	585	1 912
Andre Indtægter	70	52	118	46	49	151	71	36	957	98	44	42	184
Tilsammen...	4 805	3 490	7 585	6 528	3 011	7 670	5 687	2 756	69 670	7 711	9 491	4 394	21 596
Statsbanernes Ind- tægter og Udgifter													
Personbefordring	3 080	2 460	2 290	2 320	2 630	2 450	2 260	3 385	31 661	2 820	3 400	3 510	9 730
Gods- og Postbefordring m. v.	3 215	3 226	3 643	3 729	3 762	3 682	3 434	4 343	43 939	3 735	3 880	3 910	11 525
Tilsammen Indtægt...	6 295	5 686	5 933	6 049	6 392	6 132	5 694	7 708	75 600	6 555	7 280	7 420	21 255
Udgift...	5 457	7 070	6 951	7 071	7 239	8 497	7 898	10 903	83 100	5 845	7 292	7 390	20 530
Postvæsenets Ind- tægter													
Ved Salg af Primærker m. v.	1 455	1 454	1 619	1 679	2 375	1 657	1 472	1 580	19 097	1 728	1 683	1 839	5 250

70 Kr. for ugifte, medens Dyrtidstillæget for Aaret 1918 sattes til henholdsvis 600 og 400 Kr., dog højst 60 % af Aarslønnen, og saaledes, at Løn og Dyrtidstillæg tilsammen ikke maatte udgøre mere end henholdsvis 6 000 og 5 800 Kr. For Pensionister sattes Tillæget til 200 Kr. (samlet Overgrænse 3 200 Kr.), for Invalider til Halvdelen af den aarlige Invalideunderstøttelse og for ikke pensionsberettigede Haandværkere, Arbejdere o. l. til henholdsvis 200 Kr. for gifte og 100 Kr. for ugifte, dog ikke over 25 % af den ved Arbejdet for Staten oppebaarne Indtægt. Udgifterne til Extraquoten for 1917 ansloges til 6 Mill. Kr. og til det samlede Dyrtidstillæg paa de her nævnte Poster for 1918 til 31 Mill. Kr. — Ved Lov ²¹/₁₂ 1917, jfr. Indm. Cirk. ⁵/₁ 1918 samt Cirk. ⁵/₃ 1918 om Reglerne for Udskrivning af Tillægsskat til Dækning af Dyrtidsudgifterne, forhøjedes det tilladte Maximumsbeløb for Kommunernes Udgifter iflg. Dyrtidsloven 1916 fra 15 til 27 Kr. pr. Indb. og de i Henhold til Loven tilladte Foranstaltninger udvidedes til ogsaa at gælde Belysningsmidler (jfr. 55. Bd., S. 195—96). Ved Lov ²⁰/₃ 1918 forlængedes Dyrtidsloven af 1916 fra ³¹/₃ 1918 til ³⁰/₆ 1918. Iflg. en Opgørelse over Lovens Virkninger og Anvendelse m. v., der gælder de 15 Maaneder ¹/₁ 1917—³¹/₃ 1918, har Udgifterne i dette Tidsrum andraget næsten 70 Mill. Kr., og Loven er som de tidligere Love anvendt mest i Byerne og mindst paa Landet (jfr. 55. Bd., S. 196, samt Rigsdagstidende, overordentlig Samling 1918, A, Sp. 49). — I denne Sammenhæng skal det endvidere nævnes, at ved Lov ⁴/₃ 1918 forhøjedes Trangsgrænsen for Enker, der efter Lov ²⁹/₄ 1913 kunde faa Understøttelse til deres Børn, med 50 %, ligesom selve Understøttelsen forhøjedes i det samme Forhold til 150, 120 og 90 Kr. pr. Aar pr. Barn henholdsvis under 4 Aar, imellem 4—12 og 12—14 Aar gammelt; Bestemmelserne gælder Kalenderaarene 1918 og 1919. — Sluttelig skal det nævnes, at ved Lov ⁵/₂ 1918 forlængedes Lov ⁷/₃ 1914 om Statstilskud til de kommunale

Hjælpekasser til og med Aaret 1918, hvorefter Statstilskudet til Hjælp til indkaldte værnepligtiges Familier var bleven forhøjet fra $\frac{1}{3}$ til $\frac{2}{3}$.

Efter at Arbejdsløsheden, mod Forventning, i den første Tid efter Nordsøblokaden Ikrafttræden ikke viste Tendens til særlig Stigning (den stærkt forcerede hjemlige Brændselsproduktion havde sikkert sine afbødende Virkninger), steg Ledigheden saa stærkt (jfr. Afsnittet Haandværk og Industri), at det ansaas fornødent at skride til særlige Foranstaltninger til Fordel for de Arbejdsløse. Lov ²⁷/₁₀ 1917 om overordentlig Hjælp til Arbejdsløse fastsætter dels forskellige Lempelser i Betingelserne for Udbetaling af Understøttelse gennem de anerkendte Arbejdsløshedskasser, dels giver Loven Regler for Dyrtidstillæg til de løbende Understøttelser m. v. Lempelserne gaar bl. a. ud paa, at den i Henhold til Lov ⁸/₄ 1914 fastsatte Ventetid af 12 Maaneder sættes ud af Kraft, at der kan ydes Understøttelse, naar Arbejdstiden er forringet med mindst en Trediedel, at de for enkelte Arbejdsløshedskasser gældende Bestemmelser, om at Understøttelsen ikke ydes en vis Del af Aaret, bortfalder m. v. Navnlig ved den første af disse Bestemmelser maatte der naturligvis paaføres Arbejdsløshedskasserne store Udgifter, idet de gik Glip af Medlemmers Kontingenter og Statens dertil svarende Tilskud i den 12 Maaneders Ventetid. Loven bestemmer derfor, at Statskassen betaler dette Medlemsbidrag og Tilskud og endvidere, at der kan gives Statstilskud til Dannelse af Reservefonds i nyoprettede Arbejdsløshedskasser. Endelig stilles der et Beløb af 1 Mill. Kr. til Indenrigsministerens Raadighed (jfr. Lov om Tillægsafgift paa Spiritus ¹⁷/₃ 1917, § 9 og 56. Bd., S. 187) til overordentlige Statstilskud til Arbejdsløshedskasserne. Lovens øvrige Sæt af Bestemmelser, vedrørende Dyrtidshjælp m. v., gaar ud paa at give de Arbejdsløse den Dyrtidshjælp, de hidtil havde modtaget i Henhold til Dyrtidslovens § 1, som Tillæg til Arbejdsløshedsunderstøttelsen, for at gøre denne saa ensartet som

mulig fra Sted til Sted. Tillæget skulde for gifte udgøre 50 % af Arbejdsløshedsunderstøttelsen og mindst 75 Øre pr. Dag (samlet Minimumsbeløb af Understøttelse og Tillæg 1.75 Kr. pr. Dag) og noget mindre for ugifte. Desuden bestemmes det, at der efter Ophøret af den vedtægtsmæssige Understøttelse (jfr. Lov 1914), skal ydes fortsat Hjælp af Understøttelse + Dyrtdidstillæg. Endvidere indeholder Loven Bestemmelser om Ydelse af Huslejhjælp (højest 35 Kr. pr. Maaned), om at yderligere Hjælp i særlige Tilfælde (stor Børneflokk, Sygdom m. v.) kan faas hos Hjælpekassen, samt endelig om, at $\frac{1}{3}$ af Udgifterne til den gennem Arbejdsløshedskasserne udbetalte Dyrtdidshjælp, i Overensstemmelse med Dyrtdidslovens Regler, paahviler Kommunerne, Resten Staten (jfr. Indm. Cirk. $\frac{30}{10}$ og $\frac{22}{11}$ 1917). Imidlertid var Arbejdsløsheden meget stærkt stigende, omfattede ved Oktober Maanedes Begyndelse 1917 ca. 10 000 Arbejdere, men naaede ved Nytaar 40 000 og steg yderligere i Januar Maaned 1918. Den $\frac{25}{1}$ 1918 forelagde da Indenrigsministeren i Folketinget forskellige Lovforslag til Afhjælpning af denne store Nød, der naturligt medførte ikke ringe Uro blandt alle disse Mennesker, Demonstrationer, der dog var af fredelig Art, Henvendelser til Regering og Rigsdag m. v. Det ene af disse Lovforslag blev til Lov $\frac{8}{2}$ 1918 om Ændringer i Lov $\frac{27}{10}$ 1917 om Hjælp til Arbejdsløse, jfr. Indm. Bkg. $\frac{9}{2}$ 1918. Disse Ændringer gik ud paa, at der kunde ydes Understøttelse til Medlemmer af Arbejdsløshedskasser, som arbejdede paa nedsat Tid, selvom Nedsættelsen ikke androg $\frac{1}{3}$, at forlænge visse Frister i Loven af 1914 m. v. Desuden stilledes der til Ministerens Raadighed 2 Mill. Kr. for Finansaaret 1917/18 og ligeledes 2 Mill. Kr. for Tiden $\frac{1}{4}$ — $\frac{30}{6}$ 1918 til overordentlige Statstilskud til Arbejdsløshedskasserne. Endvidere forhøjedes Dyrtdidstillæget til 75 % og mindst 1.25 Kr. pr. Dag, medens det samlede Minimumsbeløb for Understøttelse og Dyrtdidstillæg tilsammen sattes til 2.75 Kr. pr. Dag, dog saaledes, at hvis den samlede Understøttelse derved

vilde komme til at overstige $\frac{3}{4}$ af den gennemsnitlige Arbejdsfortjeneste i det paagældende Fag, kunde Indenrigsministeren efter Indstilling af Arbejdsløshedsinspektøren paalægge Kassen at nedsætte den vedtægtsmæssige Understøttelse, saaledes at de $\frac{3}{4}$ ikke overskredes. Paa dette Punkt ligger en af de største Vanskeligheder i Arbejdsløshedsunderstøttelsen, fordi Dyrtiden krævede saa store Understøttelser, for at de understøttede overhovedet kunde opretholde Livet, at man ved Understøttelserne nærmede sig Arbejdslønnen og derved kunde friste mindre modstandsdygtige Individuer til at søge Understøttelse i Stedet for Arbejde¹⁾. Om dette Punkt har Opmærksomheden fra vide Kredse, der ellers ikke beskæftiger sig med de herhen hørende Spørgsmaal, samlet sig. Endelig bestemmer Loven, at Arbejdsløse, der modtager Dyrtidstillæg gennem Arbejdsløshedskassen, ikke derved udelukkes fra at faa Del i de Foranstaltninger, som med Hjemmel i Dyrtidsloven træffes for alle Kommunens Beboere eller de Beboere, hvis Indtægt ikke overstiger en nærmere fastsat Grænse. En saadan Opfattelse af Bestemmelserne i Loven af $\frac{27}{10}$ 1917 havde nemlig nogle Kommuner gjort til sin, jfr. Indm. Cirk. $\frac{15}{1}$ 1918, der meget stærkt vender sig imod denne lidet velvillige Fortolkning af Loven, og Cirk. $\frac{11}{2}$ 1918. Statens Udgifter i Henhold til de foran nævnte Lempelser i Loven af 1914 udgjorde indtil $\frac{31}{2}$ 1918 godt 2 Mill. Kr. og til Dyrtidshjælpen m. v. godt $12\frac{1}{2}$ Mill. Kr. Loven $\frac{8}{2}$ 1918 gjaldt til $\frac{30}{4}$ 1918, men forlængedes ved Lov $\frac{1}{7}$ 1918 til $\frac{31}{10}$ 1918, samtidig med at det Beløb, der var stillet til Ministerens Raadighed, forøgedes fra 2 til 5 Mill. Kr. Desuden foreskrev Loven Nedsættelse af en Kommission til Undersøgelse af det hele vanskelige Spørgsmaal.

¹⁾ Jfr. Arbejdsløshedsinspektørens Bemærkninger, Rigsdagstidende 1917/18, A, Sp. 3 691.

Et andet af de Forslag, Indenrigsministeren forelagde den ²⁵/₁ 1918, blev til Lov ²⁰/₃ 1918 om Eftergivelse af Kommuneskatter i Skatteaaret 19¹⁷/₁₈ for saadanne Personer, hvis økonomiske Forhold taler derfor. Loven var videre end Lovforslaget, der som Begrundelse forlangte, at Trangen skulde være fremkommen ved den herskende Arbejdsløshed. En tilsvarende Bemyndigelse, som der herved gaves Kommunerne, har Finansministeren iflg. den gældende Lovgivning for Statsskatternes Vedkommende¹⁾.

Endvidere fastsætter Lov ¹²/₃ 1918 om Understøttelse til ubemidlede arbejdsløse Fiskere, at saadanne i Tiden ¹/₁₂ 1917 til ³¹/₃ 1918 kunde erholde et Tilskud af Statskassen paa indtil 110 Kr. maanedlig for Familieforsørgere. Motiveringens var de standsede Tilførsler af Petroleum til Motorerne og de høje Priser paa Petroleum og paa Fangstredskaber, om disse overhovedet kunde faas. Man mente ikke, at en egentlig Arbejdsløshedskasse for dette Erhverv ret vel lod sig oprette, og man førte derfor det i Lov ²⁷/₁₀ 1917 optagne udvidede Understøttelsesprincip over, idet man jo ogsaa der gennem Dyrtdids- og Huslejhjælpen havde forladt Forsikringsprincippet. En af Betingelserne for at faa Understøttelse efter Lov ¹²/₃ 1918 var den, at vedkommende ikke i 1917 maatte have haft en Nettoindtægt over 5 000 Kr., hvis han var Familieforsørger, og 2 500 Kr., hvis han ikke var det.

Endelig er Lov ⁵/₂ 1918 om Statstilskud til kommunale Arbejder, jfr. Indm. Cirk. ⁷/₂ 1918, et Forsøg paa, i Modsætning til fornævnte Love, at afbøde Arbejdsløsheden, ikke blot dens Følger. Loven gaar ud paa, at der ydes Kommuner, som optager Laan for derigennem at kunne iværksætte Arbejder til Afhjælpning af Arbejdsløsheden,

¹⁾ Ved Skattedepartementets Cirkulære ¹⁷/₇ 1917 henledes Skatteraadens Opmærksomhed paa, at denne Begunstigelse ikke maatte bringes til Anvendelse, naar Anmodning om Nedsættelse af den skattepligtige Indkomst begrundedes ved Tab forvoldte ved Børspekulationer.

Statstilskud til Forrentning af saadant Laan. Statstilskudet fastsattes til en halvvaarlig Ydelse af indtil $\frac{3}{4}\%$ af Laanets oprindelige Beløb i 8 Aar, dog $1\frac{1}{4}\%$, hvis Laanet anvendes til Opførelse af Ejendomme med Boliger for den mindre bemidlede Del af Befolkningen, ligesom der ogsaa kan ydes Statstilskud til Laan til Byggeforeninger, der vil opføre Boliger for de mindre bemidlede. Statstilskudet udbetales gennem „Den midlertidige kommunale Laanekasse af 1914“ (Lov $\frac{12}{3}$ 1915), jfr. kgl. Andg. $\frac{6}{2}$ 1918, idet der i denne oprettes en ny („2den Afdeling“), hvis Midler i Lighed med hvad der fandt Sted for 1ste Afdelings Vedkommende tilvejebragtes ved at Pengeinstitutterne til Brug for disse Laan til Kommunerne stillede til Raadighed for Laanekassen indtil $\frac{2}{3}\%$ af deres Balance, d. v. s. ialt ca. 30 Mill. Kr. til Kurs 98 at forrente med 5% ¹⁾. Loven benyttedes i stort Omfang, saaledes at der søgtes Statstilskud til Igangsættelse af kommunale Arbejder til et samlet Beløb af $81\frac{1}{2}$ Mill. Kr., hvoraf vilde medgaa til Arbejdsløn $30\frac{1}{2}$ Mill. og til Indkøb af Materialier af dansk Oprindelse $27\frac{1}{2}$ Mill. Kr.²⁾. Til dette gode Resultat virkede vel ikke blot de tvingende Forhold, men ogsaa den Ansporing, der udgik fra det af Indenrigsministeriet $\frac{17}{11}$ 1917 nedsatte „Indenrigsministeriets Arbejdsudvalg“, hvis Formand er Departementschef H. Vedel, og hvori Repræsentanter for saavel Arbejdsgivere som Arbejdere m. fl. havde Sæde. Ikke blot opnaaede Udvalget at faa igangsat en Række kommunale Arbejder, men ved at undersøge og fremdrage saadanne Omraader, hvor ogsaa Staten eller Private kunde igangsætte Arbejder³⁾, lykkedes det Udvalget i ikke ringe Grad at bidrage til en Begrænsning af Arbejdsløsheden.

Lovene om Udlaan af Statskassen til Byggeforenin-

¹⁾ Rigsdagstidende 1917/18, Folketinget, Sp. 2 726.

²⁾ Rigsdagstidende 1918/19, A, Sp. 2 383.

³⁾ Jfr. en Redegørelse i Berl. Tid. $\frac{22}{3}$ 1918 for Udvalgets Virksomhed.

ger m. v. skal blive nærmere omtalt nedenfor paa sit Sted i Afsnittet: Forbrugsregulering og Priser, da deres væsentligste Formaal er at tilvejebringe Boliger, mindre at afhjælpe Arbejdsløshed.

Men paa dette Sted skal endnu omtales Foranstaltningerne til Udredelse af Driftslaan til mindre Erhvervsdrivende i Landbrug, Haandværk og Handel. Foranledningen hertil blev givet ved et Andragende fra De samv. danske Husmandsforeninger om Driftslaan til de ved Krigsforholdene vanskeligt stillede smaa Jordbrug. Imidlertid mente Regeringen, at tilsvarende vanskelige Forhold kunde være til Stede for smaa Næringsdrivende i andre Erhverv, og Lov ²⁰/₃ 1918 omfatter derfor baade Landbrug, Haandværk og Handel, saaledes at der i Finansaaret 19¹⁸/₁₉ kan stilles 5 Mill. Kr. til Raadighed for Landbruget og andre 5 Mill. Kr. for Haandværk og Handel ogigestillede, ialt 10 Mill. Kr. til Udredelse af Driftslaan paa højst 500 Kr. Laanene ydes rente- og afdragsfrit i de første 3 Aar og forrentes derefter med 4 ⁰/₁₀₀ aarlig og Afdrag i Løbet af 10 Aar. For Jordbrugerens Vedkommende var det en Betingelse for at komme i Betragtning, at den paagældende Ejendom ikke var ansat til højere Ejendomsskyld end 15 000 Kr. (Lovens § 1), for de øvrige erhvervsdrivende, at de ikke for 19¹⁸/₁₉ var ansat til skattepligtig Indkomst over 2 000 Kr. eller Formue over 8 000 Kr., jfr. Handelsmin. Bkg. ³/₆ og ²⁵/₆ 1918. Medens Laan-Ansøgningerne for Landbrugets Vedkommende behandledes af Husmandsorganisationerne, nedsatte Handelsministeriet for de andre Erhverv et Udvalg med fhv. Borgmester Marstrand som Formand og med Repræsentanter for de interesserede Erhverv i Udvalget. Fristen for Indsendelse af Andragender om Laan udløb ⁸/₇ 1918.

Medens en Oversigt over Kommunernes finansielle Forhold i disse Aar først kan gives, naar det fornødne Regnskabsmateriale foreligger, kan det antydningssvis anføres, at medens i 19¹⁷/₁₈ (Kalenderaar 1916)

44 Byer havde en Skatteprocent af under 6, var dette i 19^{18/19} (1917) kun Tilfældet i halvt saa mange Byer, og medens i førstnævnte Aar kun 2 Byer havde en Procent over 8, var dette i 19^{18/19} Tilfældet med 9 Byer. Der har altsaa for Byernes Vedkommende været en stærk Bevægelse i Retning af Skatteprocentens Forhøjelse, medens Forholdene i Landkommunerne ikke viser nogen synderlig Forandring. Byerne har jo i en ikke ringe Grad lidt under Arbejdsløshedens og Dyrtidens Tryk paa den mindre bemidlede Del af deres Befolkning, jfr. den ovenomtalte Lov af ²⁰/₃ 1918 om Eftergivelse af Kommuneskat samt den hele Fremstilling af de trufne Foranstaltninger til Afværgelse af Arbejdsløsheds og Dyrtids Følger. For Staden Kjøbenhavns Vedkommende foreligger i Kommunens Regnskab for 19^{17/18}, S. 8—9, et detailleret Dyrtidsregnskab, der balancerer med 30¹/₂ Mill. Kr., hvoraf Indtægter for ca. 13¹/₂ Mill. Kr.s Vedkommende stammer fra Tillægsskatter, Resten fra Statens Tilskud. Af de større Summer paa Udgiftssiden skal nævnes: Nedsættelse af Brændselspriserne (4.27 Mill. Kr.), Nedsættelse af Kogegaspriserne (4.18 Mill. Kr.), Rabatmærker paa Smør m. v. (3.77 Mill. Kr.), almindelig Dyrtidshjælp (2.79 Mill. Kr.), Alderdomsunderstøttelsen (2.24 Mill. Kr.), Arbejdsløse (2.06 Mill. Kr.) m. v.

II. Børsforhold og Pengevæsen.

Som Tabel III b viser, oplevede Aktiemarkedet i Sommermaanederne 1917 en ny Højkonjunktur, hvortil i første Række medvirkede Halvaarsopgørelserne fra de C. K. Hansenske Dampskibsselskaber og Sammenslutningen af Selskaberne Myren og Gefion. Desuden viste svenske og norske Spekulanter megen Interesse for Kjøbenhavns Børs. Men de fremadskridende Følger af Blokaden: de stadigt

Tabel II. Københavns Sparekasse og Bikubens Maanedsopgørelse.

	31. Aug. 1914	30. Nov. 1914	August 1917	Septbr. 1917	Oktober 1917	Novbr. 1917	Decbr. 1917	Januar 1918	Februar 1918	Marts 1918	April 1918	Maj 1918	Juni 1918
	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.
Sparekassen for Kbhvn. og Omegn													
Indbetalinger	3 403	3 100	5 033	6 073	7 138	5 507	8 463	9 907	6 649	8 263	8 079	6 994	9 767
Udbetalinger	5 779	3 349	5 520	6 269	6 934	5 968	9 261	8 325	6 672	7 535	7 977	7 322	9 535
Sparekassebeholdning	99 300 ¹⁾	98 881	115 809 ¹⁾	115 613	115 816	115 355	114 557	116 139	117 835 ¹⁾	118 562	118 664	118 336	118 568
Bikubens Sparekasse													
Indbetalinger	2 141	1 961	3 496	3 753	4 374	3 494	5 042	6 306	4 337	4 975	5 761	5 070	5 951
Udbetalinger	6 448	1 739	3 434	4 150	4 042	3 438	5 367	4 589	3 780	4 698	4 697	4 942	5 503
Sparekassebeholdning	60 952	63 020	80 760	81 638 ¹⁾	81 970	82 026	81 701	83 417	83 974	85 578 ¹⁾	86 642	86 770	87 217

¹⁾ Inkl. Renter.

formindskede Tilførsler, den stigende Arbejdsløshed, alt det man havde frygtet og som havde lammet Børsen i Forsommeren, standsede atter Opgangen. Men de havde ogsaa en anden Virkning, idet de standsede Erhvervslivet, forarsagede Nedslagning af Kreaturer, forhindrede Nyanskaffelser og Udviklinger: de gjorde Pengene „husvilde“, og disse husvilde Penge søgte at komme til Anvendelse. Da derfor Brest-Litovsk-Forhandlingerne begyndte, da Troen paa eller maaske snarere Haabet om, at den almindelige Fred nu maatte komme, da Fredsdrøftelserne rundt om begyndte at tage Fart, saa benyttede Børsspekulanterne Lejligheden til atter at sætte Liv i Kurserne¹⁾, og opad gik det over Stok og Sten²⁾. Denne Pengerigelighed gav sig ogsaa Udslag

¹⁾ Ved Lov ²⁰/₁ 1918 ændres Beregningen af den Kurs, hvortil Sparekasserne pr. ³¹/₁₂ 1918 skal optage deres Obligationer derhen, at den fremkommer som Gennemsnit af den sidst noterede Køberkurs og Kurserne pr. ³¹/₁₂ og ³¹/₁₂ 1914, ³¹/₁₂ 1916 og 1917, forsaavidt og i det Omfang, Obligationerne har været i Sparekassens Besiddelse i disse Aar.

²⁾ Med Hensyn til nærmere Enkeltheder maa henvises til „Finanstidendes“ Ugeoversigt.

i Omfanget af Emissioner, der i Tiden ¹/₁ 1917—³¹/₇ 1918 udgjorde ca. 400 Mill. Kr., hvoraf ca. 220 Mill. Aktier.¹⁾

En Bevægelse, der i mange Henseender svarer til den ovenfor skitserede for Aktiekurserne, genfindes for Vexelkurserne (Tabel IV). Ogsaa her standser Nedgangen ved Nytaarstid, hvorefter Niveauet holder sig ret uforandret gennem Resten af den her behandlede Periode. Aarsagerne til disse Bevægelser²⁾ er i alt væsentligt de samme som angivet for Aktiekurserne. Det er Fredsdrøftelser og formodede Fredsudsigter, der især sætter Kurserne i Vejret, men nogen Indflydelse har vel ogsaa de Laan haft, der herfra ydedes Udlandet, saaledes viser Posterne: Korrespondenter i Udlandet og Diverse Debitorer paa Nationalbankens Balance (Tabel V) en stærk Stigning, jfr. nedenstaaende Oversigt, hvori Posterne 1 og 2 findes paa Diverse Debitorer.

¹⁾ Finanstidende ¹⁴/₁ 1918.

²⁾ Under Hensyn til de svigende Kurser paa udenlandsk Mønt fastsættes ved Skattedepartementets Bkg. ¹/₁₀ og ²/₁₀ 1917, ³/₁ og ⁴/₁ 1918 Omsætningsforholdet imellem udenlandsk Mønt og dansk Mønt til Brug ved Stempelberegninger.

	31/12 1917	31/12 1918
	Mill. Kr.	Mill. Kr.
1. Tilgodehavende hos udenlandske		
Banker i Kronemønt.....	76.00	93.50
2. Rembours Konto.....	3.87	10.50
3. Korrespondenter i Udlandet....	41.57	63.90
Tilsammen....	122.52	168.00

Angaaende Underkursen paa danske Sedler i Sverige (jfr. Tabel IV) skriver Nationalbanken i sin Beretning for Bankaaret 1917/18 bl. a.: „Aarsagen til „Disagioen“ hidrører selvfølgelig dels fra den direkte Omsætningsbalance mellem Landene, dels fra hvert af Landenes Omsætningsbalance

med hele det øvrige Udland. Da den skandinaviske Guldudmøntning og den interskandinaviske Guldomsætning er hæmmet, er der i sig selv intet mere mærkeligt i, at dansk og norsk Valuta staar under svensk, end at tysk og engelsk Valuta m. m. staar under dansk og norsk. Mærkelig er overalt Forskellens Højde, hvad der er begrundet i Standsningen af den fri Vareombytning og af de sædvanlige Udligningsmaader¹⁾ for Betalingsdifferencer. Selv mellem to neutrale Lande som Danmark og Holland har der været en Kursdifferens paa indtil 30 %. Og jo mere Spillerum der er for Valutadifferencer, des mere vil disse ogsaa kunne skærpes ved „Agiotage“. Men en kunstig Opdæmning

Tabel III a. Kjøbenhavns Børskurs¹⁾ (Køber) for offentlige Værdipapirer.

	Juli 1914	Novbr. 1914	Novbr. 1915	Marts 1916	August 1917	Septbr. 1917	Oktbr. 1917	Novbr. 1917	Decbr. 1917	Januar 1918	Februar 1918	Marts 1918	April 1918	Maj 1918	Juni 1918
Obligationer.															
4 1/2 % Husejer Kreditk. 2 A. 1 S.	95 1/2	89 1/2	89 1/2	83	90 1/2	91	92 1/4	92 1/4	91 1/4	91 1/2	91 1/4	91 1/4	91 1/4	92 1/4	92 1/4
4 - - - 2 A. 2 S.	88 1/4	—	79	73 1/2	83 3/4	83 1/2	84 1/2	84 1/2	84 1/4	84 1/2	84 1/4	84 1/4	84 1/4	84 1/4	84 1/2
4 1/2 - Kbhns. Kreditforen. 5 S.	95 1/2	—	89 1/2	82 1/4	90 1/2	90 1/4	90 1/4	90 1/4	89 1/2	89 1/2	89 1/2	90	90 1/4	91 1/4	91 1/4
4 - - - 3 S.	90 1/4	—	79 1/4	74 1/4	85 3/4	86 1/2	86 1/4	86 1/2	85 1/2	84 3/4	84 3/4	84 3/4	84 3/4	84 3/4	84 3/4
4 1/2 - Østifternes - 7 S.	96 1/2	91 1/2	92 1/2	89 3/4	92 1/4	92 1/2	92 1/4	92 1/4	91 1/2	92 1/4	92 1/4	92 1/4	93 1/4	93 3/4	93 1/4
4 - - - 10 S.	89 3/4	83 1/2	84 3/4	82 1/4	85 3/4	86 1/2	87	86 1/4	85	85	84 1/2	84 1/2	84 1/2	85	84 1/4
4 1/2 - Kreditk. f. Landejend. 6 S.	96 1/2	92	94	91 1/4	92 1/4	93	93	92 1/4	92 1/4	92 1/4	92 1/4	93 3/4	95 1/2	95	94 1/4
3 1/2 - konv. Jydske Landejendomme 5 S.	84 1/2	—	76 1/4	75	83 1/2	84	84 1/2	84 1/4	84 1/2	84 1/2	84 1/4	84 1/4	85 1/4	86	86 1/4
4 1/2 - Jydske Landejend. 6 S.	95 3/4	91 1/4	90 1/2	88	91 1/2	92	92 1/2	92 1/4	91 1/4	92	91 1/4	92 1/4	93	93	93
4 - - - 6 S.	89 1/4	—	82 1/4	80	84 3/4	84 1/2	85	84 1/4	84 1/2	85	84 1/2	85	85 1/2	85 1/2	85 1/4
3 1/2 - - - 5 S.	84 1/4	—	76 1/4	76 1/4	83 1/2	84	84 1/2	84 1/4	84 1/4	84 1/2	84 1/2	84 1/4	85 1/4	86	86 1/4
4 1/2 - Ny Jydske Købstads-Kreditforen. 7 S.	96	—	92	90 1/4	91 1/2	92	92 1/4	92 1/4	91 1/2	92	91 1/4	92 1/4	92 1/4	93	92 1/2
4 - - - 7 S.	88 3/4	—	83 1/2	81 1/4	84 3/4	84 3/4	85 1/2	84 1/2	84 1/4	84 1/4	84 1/4	85 1/4	85 1/4	85 1/2	85 1/4
4 1/2 - Vest- og Sønderjyske Kreditforen. 7 S.	95 3/4	—	90 1/2	87 1/2	91 1/4	91 3/4	92	91 1/4	91 1/2	92	91 1/4	91 1/4	92 1/4	92 1/4	92 1/4
5 - industr. Kreditforen. 96 1/2	—	—	93 1/4	91 1/4	92	92 1/4	93	92 1/2	92 1/4	92 1/4	94	95 1/2	95	95 1/2	95
4 1/2 - Kbhns. Hypotekforen. 2 S.	87 1/2	—	82	79 1/2	85	85	85 1/4	85 1/4	85	85	85	85 1/4	85	85	85
5 - - - 2 S.	94	—	89 1/4	86	91	91 1/2	92 1/4	92	91 1/4	91 1/4	92 1/4	92 1/4	93	93	93 1/2
4 1/2 - Komm. Kreditforening -	—	—	91 3/4	90	93	92 1/4	93	92 1/2	91 1/2	91 1/2	91 1/2	92	93	93 3/4	93 1/2

¹⁾ De anførte Kurser gælder den første Notering i hver Maaned. Børsen lukkedes d. 1. Aug. 1914, de følgende Kurser er uofficielle.

¹⁾ Ved Justitsmin. Bkg. 3/10 1917 nedsattes det Beløb, det tilfodes Rejsende at medtage her fra Landet i møntet Guld og Sølv fra 200 Kr. til 50 Kr., deraf kun indtil 10 Kr. i møntet Sølv.

Tabel IIIb. Københavns Børskurs¹⁾ (Køber) for offentlige Værdipapirer.

Aktier.	Juli 1914	Nov. 1914	August 1917	Septbr. 1917	Oktbr. 1917	Novbr. 1917	Decbr. 1917	Januar 1918	Februar 1918	Marts 1918	April 1918	Maj 1918	Juni 1918	Udbytte ²⁾		
														1917	1916	1915
Nationalbanken	149	136	156 ^{3/4}	160	159 ^{1/2}	148	149	151 ^{3/4}	164 ^{1/4}	157 ^{1/2}	163 ^{1/2}	170	169 ^{3/4}	8	8	8
Privatbanken	106 ^{1/4}	95	140 ^{5/8}	144 ^{1/2}	145 ^{1/2}	139 ^{3/4}	144 ^{1/4}	149 ^{3/4}	150 ^{3/4}	150	146 ^{1/4}	152 ^{1/4}	151 ^{1/4}	10	10	7
Den danske Landmandsbank	134 ^{1/4}	—	148 ^{1/2}	156 ^{1/4}	159 ^{1/4}	154 ^{3/4}	157	161 ^{1/2}	167 ^{1/4}	167 ^{1/2}	167 ^{1/4}	176 ^{1/2}	175 ^{1/4}	12	12	11
Kbhns. Handelsbank	141 ^{1/2}	132	154 ^{3/4}	158 ^{1/2}	163 ^{1/4}	153 ^{3/4}	158	162 ^{3/4}	164 ^{1/4}	163 ^{3/4}	166 ^{1/2}	171 ^{1/2}	169 ^{1/4}	10	10	8
Revisionsbanken	111 ^{1/4}	—	134	139 ^{3/4}	138 ^{3/4}	137 ^{1/2}	139 ^{3/4}	143 ^{3/4}	144 ^{3/4}	144 ^{1/4}	134 ^{1/4}	137 ^{3/4}	137 ^{3/4}	10	10	8
Kbhns. private Laanbank	110 ^{1/4}	100	117 ^{1/2}	124 ^{1/2}	128	124 ^{3/4}	124 ^{3/4}	127	128	127	125 ^{1/4}	131 ^{3/4}	136 ^{3/4}	8	8	7
Kbhns. Telefon A/S	195 ^{1/4}	—	113 ^{1/2}	114 ^{3/4}	116 ^{1/2}	115 ^{3/4}	117 ^{3/4}	125 ^{1/4}	126	128 ^{1/2}	128 ^{1/2}	138	136 ^{3/4}	7	7	7
De danske Sukkerfabrikker	213	217	241 ^{1/4}	265	266	269	277 ^{1/2}	290	287 ^{3/4}	287	317	432 ^{1/2}	456	18	18	25
Burmeister og Wain	84 ^{3/4}	73	212 ^{1/2}	220 ^{1/2}	220 ^{1/2}	213 ^{3/4}	245	256	255	252 ^{3/4}	247	280	282 ^{1/2}	22	25	10
Det forenede Dampskibsselskab	107 ^{1/2}	93	336 ^{3/4}	394 ^{3/4}	399 ^{3/4}	373 ^{1/2}	375 ^{1/2}	393	407 ^{1/4}	428	429	464 ^{1/4}	479	35	35	25
Dampskibsselskabet Danmark	91 ^{1/2}	81	420	695	875 ^{1/4}	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60	30
— Norden	94 ^{3/4}	85 ^{1/2}	522	675 ^{1/2}	781	713	451	503	527 ^{1/2}	559	563	560	579 ^{3/4}	65	70	30
— Carl	102 ^{1/2}	91	503	706	857	—	—	838	—	—	—	—	—	—	100	50
— Dannebrog	112 ^{1/2}	97	461	635	696	634 ^{1/2}	436 ^{1/2}	451 ^{1/2}	498 ^{1/2}	496	512 ^{1/2}	509 ^{3/4}	537	55	60	50
— Skjold	84 ^{3/4}	68	444 ^{1/2}	620	703	719 ^{3/4}	—	798	—	—	—	—	—	—	85	40
— af 1896	106 ^{3/4}	91	394	674	724	613	—	—	—	—	—	—	—	—	60	40
— Hejmdal	114 ^{1/4}	97	486 ^{1/2}	588 ^{3/4}	768	687	673	712	784	703	690	689	725	30	100	50
— Gorm	107 ^{1/2}	91 ^{1/2}	586	860	—	—	—	—	530	503 ^{1/4}	537	529	548	40	100	50
— Neptun	104	89	405	655	674	588	—	—	—	—	—	—	—	—	75	40
— Hafnia	—	—	—	—	—	—	—	538	583	572	568	580	589	65	—	—
— Orient	—	—	—	—	—	—	—	635	656 ^{1/2}	679 ^{1/2}	745	794	818 ^{1/2}	65	—	—
— Torm	—	—	—	—	—	—	—	—	999	926	—	943	80	—	—	—
Det dansk-russ. Dampskibsselsk.	69 ^{1/2}	55	303 ^{1/4}	347	357	339	346 ^{1/2}	495	435	441	458	457 ^{1/2}	454	20	40	10
Det østasiatiske Komp.	130 ^{1/2}	124	544	603	614	558 ^{1/4}	589	608 ^{3/4}	609	670	714	484	494	45	45	30
Crome og Goldschmidt	66	66	125	130	124	127 ^{1/2}	134	141 ^{1/2}	143	141 ^{1/2}	160 ^{1/4}	174	184 ^{1/2}	10	8	6
Nordisk Textil Fabrik	71 ^{1/4}	—	155 ^{1/4}	157	151	128	143	150	154	197 ^{1/2}	197	—	—	—	8	6
M. J. Ballins Sønner	219	210	334	360 ^{1/4}	347 ^{1/2}	344	365	370	353 ^{3/4}	368	453	429	435	30	40	37
De danske Spritfabrikker	182 ^{1/2}	160	—	210	208	203	257	293	341	383 ^{1/2}	399	408 ^{1/2}	407	—	12	12
Kbhns. Dampmøller	210 ^{1/2}	192	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16
De forenede Bryggerier	202 ^{3/4}	169	167 ^{1/2}	171 ^{1/4}	176 ^{1/2}	173 ^{1/4}	181 ^{1/4}	183 ^{1/2}	198 ^{1/4}	204 ^{1/2}	213 ^{3/4}	248	270	10	7	6
Frederiksholms Teglværk	—	—	114 ^{3/4}	113 ^{1/2}	113	111 ^{1/2}	114 ^{1/4}	126 ^{3/4}	138	136 ^{1/2}	156 ^{3/4}	171 ^{3/4}	174 ^{1/2}	—	0	0
De forenede Papirfabrikker	181	154	210	214 ^{1/2}	187 ^{1/2}	192 ^{1/4}	227	230	245	240	263	300	310	15	16	10
Carl Lund	—	—	198 ^{3/4}	202 ^{1/4}	204	210	241	233 ^{1/4}	205	202	228	238 ^{1/2}	230	10	20	20
Glud og Marstrand	146	—	—	—	224	221	230	245	243	280	270	304	302	16	12	10
Nordisk Kabel- og Traadfabrik	101 ^{1/2}	88 ^{1/2}	179	189	184	198 ^{1/2}	238 ^{1/2}	239 ^{1/2}	280	276	288	342	373	25	20	10
H. E. Gosch & Co.'s Tændstikfabr.	66 ^{1/2}	—	115 ^{1/2}	114	118 ^{1/2}	120 ^{3/4}	126	136 ^{1/2}	146	144	149 ^{3/4}	187 ^{1/4}	183	10	5	5
Dansk Svovlsyre- og Superfosfatfabrik	243	225	413 ^{3/4}	438	430	435 ^{1/2}	474	543	575 ^{1/2}	546	551	596 ^{1/2}	526	45	45	35
Det Danske Kul Comp.	214 ^{1/2}	183	343	421	440	433 ^{1/2}	636 ^{3/4}	670	688	717	360	377	362	50	50	45
Kbhns. Flydedok og Skibsværft	107 ^{1/2}	107	160	185	188 ^{1/2}	203	230	246	248 ^{3/4}	259	270	222	238	20	20	10
Danske Vin- og Konserverfabrik	113	128	173	182	218	214	228	237	294 ^{1/2}	292	288	304	316	35	20	17

¹⁾ De anførte Tal angiver den højest noterede Kurs i hver Maaned. Yderligere specificerede Oplysninger findes foruden i Dagbladet „Børsen“ (hver Maaned) tillige i Statistisk Aarbog.

²⁾ Som Regel disse tre Aar.

Tabel IV. Københavns Vekselkurse

	August 1917		September 1917		Oktober 1917		November 1917		December 1917	
	4.	18.	8.	22.	6.	27.	10.	24.	8.	22.
Stockholm ²⁾	91.00	91.50	91.25	91.15	87.50	84.75	90.00	88.50	93.00	94.50
Hamburg. Reichs-										
mark a/v	46.50	46.00	45.75	45.75	44.75	41.00	48.00	46.25	55.50	62.00
London. Lstr. a/v	15.00	15.70	15.00	15.47	15.30	14.00	14.50	14.00	14.45	15.20
Paris. Franc a/v ..	57.25	57.50	57.00	56.75	55.75	53.00	53.00	54.25	56.00	57.00
Amsterdam. Fl.a/v	138.25	138.75	138.00	137.50	135.75	134.50	131.00	135.00	136.00	139.00
Petrograd. Rubler										
a/v	72.00	71.00	58.00	56.00	50.00	43.00	38.00	42.00	48.00	50.00
Wien. Kroner a/v	30.00	•	29.50	29.00	29.00	27.00	30.00	31.00	33.00	38.00
New-York. Dollars										
a/v	330.00	331.00	329.00	328.00	321.00	300.00	315.00	310.00	320.00	325.00
Nationalbankens										
Diskonto	5	•	•	•	•	•	•	•	•	•

• betyder, at Noteringen er uforandret.

¹⁾ Mere specificerede Oplysninger findes i Statistisk Aarbog.

mod Agiotagen, der jo iøvrigt ogsaa kan virke til Udligning af Differencerne, vil næppe føre til noget, og da det hastigt viste sig, at den af de danske Banker i de første Dage af August 1917 vedtagne Forholdsregel, ikke at købe fremmed Valuta i Sverige og Norge og ikke at sælge svensk og norsk Valuta til Udlandet, blev uden Resultat, bortfaldt denne Forholdsregel, uden at nogen ny er traadt i Stedet. Derimod har Nationalbanken selv paa et enkelt Punkt grebet ind. Om der end en Tid lang tillagdes det hele Disagio-Spørgsmaal en urimelig Vægt i Forhold til de mange andre, langt væsentligere abnorme økonomiske Foreteelser under Krigen, frembyder Disagioen jo dog ret betydelige Ulemper, og Banken ønskede da at gøre sit til en Lempelse af Forholdet for danske Købere af svenske Varer. Den stillede derfor en Tid lang den svenske Valuta, den var raadig over, til Disposition for en Kreds af Vareimportører fra Sverige til en Pris, der var væsentlig under Markedsprisen. Ogsaa en saadan Forholdsregel medfører jo

og Nationalbankens Diskonto.¹⁾

	Januar 1918		Februar 1918		Marts 1918		April 1918		Maj 1918		Juni 1918		Pari
	12.	26.	9.	23.	9.	23.	9.	23.	8.	22.	6.	27.	
92.75	93.00	92.50	94.50	94.50	93.25 ²⁾	92.75	•	•	92.00	91.75	87.75	100.00	
65.00	62.25	60.50	63.75	64.50	63.50	63.00	62.50	62.15	62.25	62.25	56.00	88.00	
15.50	15.50	15.55	15.54	15.70	15.50	15.50	15.18	15.18	15.18	15.18	15.35	18.10	
57.50	58.00	58.00	•	58.50	57.50	57.00	56.50	•	56.25	56.25	57.00	72.00	
141.00	142.50	143.50	146.50	150.50	148.75	151.75	152.25	157.00	161.50	163.75	163.50	150.00	
•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	
43.00	40.00	39.50	42.50	42.50	40.50	40.00	39.50	38.75	38.25	32.00	•	192.00	
327.00	329.00	•	•	333.00	324.00	322.00	320.00	321.00	319.00	321.00	325.00	373.00	
•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	

²⁾ Den i Stockholm noterede Kurs paa danske Veksler.

³⁾ 22. Marts.

imidlertid en vis Vilkaarlighed, naar ikke den hele Importkreds kan opnaa samme Vilkaar, og man har derfor ikke vedblivende kunnet praktisere den.

I Dagene 8—9. Maj 1918 afholdtes et nyt Møde i København mellem de skandinaviske Seddelbankers Direktører. Som Resultat af dette Møde fremkom bl. a. Forslag til Forbud mod Indsmeltning af Skillemønt (Lov ^{31/5} 1918), idet Priserne paa Kobber og Sølv var naaet op i en saadan Højde, at det var blevet fordelagtigt at indsmelte den cirkulerende Bronze- og Sølv mønt. — Den tidligere (56. Bd., S. 163) omhandlede Overenskomst mellem de tre skandinaviske Lande om Fremstilling af Jernskillemønt bragtes til almindelig Kundskab ved Finansmin. Bkg. ^{20/5} 1917, hvorefter der paa Grund af Kobbermangel skulde udmøntes 5-, 2- og 1-Ører af Jern, jfr. Lov ^{26/10} 1917 og Finansmin. Bkg. ^{14/11} 1917.

De Love, hvorved Nationalbanken efter kgl. Resolution Nationaløkonomisk Tidsskrift. LVII.

Tabel V. Nationalbanken

	August 1917	September 1917	Oktober 1917
	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.
Aktiver.			
1. Laan i faste Ejendomme	1 422	1 422	1 422
2. Laan paa Panteobligationer	609	609	587
3. Laan paa Borspapirer	13 862	13 807	12 614
4. Jernbanelaan til Kommuner, Lov ¹⁰ / ₄ 1895	3 317	3 317	3 317
5. Afviklingskassen af 1910	1 416	915	871
6. Veksler paa Indlandet	31 372	29 120	30 944
7. — — Udlandet	10 020	10 014	9 987
8. Danske Statsforskrivninger	25 331	27 908	27 273
9. Andre danske Obligationer	7 878	5 567	5 337
10. Udenlandske Statsobligationer	8 624	8 624	8 624
11. Korrespondenter i Udlandet	41 212	42 720	53 725
12. Tilgodehavende i Sveriges Riksbank, Norges Bank og Deutsche Reichsbank	—	—	—
13. Beholdning af norske og svenske Sedler ...	24	33	35
14. Guld i Mønt og Metal	194 295	190 517	189 275
15. Sølvmonet og anden Skillemonet	2 835	2 851	2 750
16. Forskellige Debitorer	119 563	108 637	117 884
17. Bankbygningerne	2 877	2 916	2 964
Tilsammen...	464 657	448 977	467 609
Passiver.			
1. Seddelcirkulationen	287 068	303 036	326 905
2. Konto Kurant	115 172	82 091	79 451
3. Bank Sola Veksler	159	431	533
4. Indlaan	52	53	52
5. Afviklingskassen af 1910	—	—	—
6. Paa Anfordring til Sveriges Riksbank, Norges Bank og Deutsche Reichsbank	2 299	2 572	3 459
7. Forskellige Kreditorer	9 680	10 562	20 583
8. Finansmin. Indlaan Lov ¹⁰ / ₄ 1895	3 317	3 317	3 317
9. Konto for forventet Tab	500	500	500
10. Reservefonden	8 443	8 443	8 866
11. Aktionærernes Udbytte-Udligningsfond	1 747	1 751	5 943
12. Aktionærernes Kapital	27 000	27 000	27 000
13. Gevinst i Bankaaret	9 222	9 222	—
Tilsammen...	464 657	448 977	467 609

Kjøbenhavn, Maanedsbalance.

	Novbr. 1917	Decbr. 1917	Januar 1918	Februar 1918	Marts 1918	April 1918	Maj 1918	Juni 1918
	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.
1. 422	1 350	1 318	1 318	1 318	1 318	1 318	1 318	1 318
590	576	582	546	532	529	529	529	509
15 236	16 655	14 844	12 678	11 491	11 631	10 003	14 906	
3 317	3 300	3 261	3 261	3 261	3 261	3 261	3 249	
421	328	608	594	155	—	—	—	
34 987	33 580	41 227	33 075	35 463	46 393	38 952	42 573	
9 961	9 907	9 506	9 470	9 453	9 443	9 304	9 580	
28 043	26 882	26 784	21 353	21 348	21 167	17 913	19 273	
5 337	6 417	6 410	6 410	6 410	8 161	8 161	8 156	
8 624	8 624	8 624	8 525	6 698	6 252	6 252	6 252	
45 901	44 918	44 028	48 813	56 861	62 795	66 666	66 021	
—	—	—	—	—	—	—	—	
50	31	13	14	16	22	19	17	
178 601	173 922	173 706	173 541	184 835	184 113	184 111	188 867	
2 647	2 462	2 423	2 447	2 451	2 420	2 445	2 454	
126 058	153 100	149 795	144 626	132 452	152 884	168 621	158 494	
3 008	3 056	3 106	3 141	3 149	3 175	3 242	3 267	
464 205	485 110	486 236	469 813	475 894	513 564	520 796	524 935	
325 762	337 864	328 896	332 603	350 978	347 702	344 943	372 435	
70 599	54 977	48 432	58 444	60 356	99 427	110 025	80 878	
227	96	86	84	47	96	60	41	
52	52	55	53	68	68	66	66	
—	—	—	—	—	3	249	1 022	
2 888	2 877	2 976	3 500	1 544	3 518	1 875	2 802	
18 938	43 496	60 085	29 425	17 198	17 047	17 752	21 858	
3 317	3 317	3 261	3 261	3 261	3 261	3 261	3 261	
500	500	500	500	500	500	500	500	
8 866	8 866	8 866	8 866	8 866	8 866	8 866	8 866	
6 056	6 055	6 078	6 076	6 076	6 076	6 198	6 207	
27 000	27 000	27 000	27 000	27 000	27 000	27 000	27 000	
—	—	—	—	—	—	—	—	
464 205	485 110	486 236	469 813	475 894	513 564	520 796	524 935	

Tabel VI. De københavnske Bankers Status.¹⁾

	ult. Juli 1914	ult. Decbr. 1914	ult. Decbr. 1915	ult. Decbr. 1916	ult. Decbr. 1917	ult. Maj 1918
Passiver	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.
Folio {herunder Nationalbank.} Konto Kurant	45.2	60.4	88.0	176.5	200.7	275.0
Indlaan	247.8	245.0	292.0	415.0	511.7	591.2
Konto Kurant	275.4	306.2	439.4	860.2	1053.3	1177.0
Sparekasseindskud	96.8	93.5	104.5	131.0	149.8	162.7
Øvrige Passiver	488.7	513.0	553.0	665.3	798.5	797.3
Tilsammen...	1153.9	1220.0	1477.8	2248.0	2714.0	3004.1
Aktiver						
Veksler paa Indlandet	165.2	164.4	177.1	259.0	330.0	389.1
Veksler paa Udlandet	24.0	13.8	13.7	37.5	47.3	44.0
Udlaan i løbende Regning samt Kassekredit	233.7	231.3	299.4	456.2	619.0	737.3
Udlaan mod Pant	156.3	176.0	223.8	389.4	371.1	373.7
Konto Kurant	28.0	30.0	44.3	56.2	25.8	41.3
Udenlandske Korrespondenter .	42.2	100.8	131.2	167.0	225.3	261.3
Obligationer og fremmed Mønt	202.0	193.1	239.1	278.2	339.8	329.1
Øvrige Aktiver	299.8	309.1	349.2	605.1	754.3	836.4
Tilsammen...	1153.9	1220.0	1477.8	2248.0	2714.0	3004.1

¹⁾ Nationalbanken, Landmandsbanken, Privatbanken, Handelsbanken, Laane- og Diskontobanken, Københavns private Laanebank, Haandværkerbanken, Revisionsbanken og Frederiksberg Bank. Oversigten er taget efter Dagbladet „Børsen“.

fik Ret til at undlade at købe Guld¹⁾ til 2 480 Kr. pr. kg fint og at undlade Indløsningen²⁾ af dens Sedler med Guld, samt hvorved den fri Udmøntningsret³⁾ suspenderedes, er ved hver af Lovenes Udløb bleven fornyet.

¹⁾ Jfr. kgl. Res. ²⁹/₈, ²⁹/₁₀, ²⁴/₁₂ 1917; Lov ¹⁹/₂ 1918 og kgl. Res. ²⁷/₂, ²⁹/₄ 1918.

²⁾ Jfr. Lov ¹⁹/₂ 1918.

³⁾ Jfr. kgl. Res. ³¹/₈, ²⁰/₁₀, ³¹/₁₂ 1917; Lov ¹⁹/₂ 1918 og kgl. Res. ¹/₃, ³⁰/₄ 1918.

Men allerede fra Marts 1916¹⁾ var Lovhjemlen til at nægte Indløsning af Sedlerne ikke bleven benyttet, naar der ikke for Nationalbanken forelaa Grund til at tro, at ulovlig Export tilsigtedes.

III. Forbrugsregulering og Priser.

Efter at de tidligere (56. Bind, S. 169) omhandlede Opgørelser over tilstedeværende Lagre af Kul og Koks var tilendebragte, og da man i det hele skønnede at have vundet Overblik over, hvorledes Landets Forsyninger med udenlandsk Brændsel i Vinteren 1917/18 sandsynligvis vilde stille sig²⁾, bemyndigede Indenrigsministeriet ved en Til lægsbekendtgørelse af 13/9 1917 til Bkg. 31/7 1917 Kommunalbestyrelserne til efter Aftale med Statens Kulfordelingsudvalg at tillade Hjemmene, Forretningslokaler og Institutioner til Kakkelovne eller til Varmeanlæg at forsyne sig med indtil Halvdelen af det normale aarlige Forbrug af udenlandsk Brændsel. Brændselet kunde købes enten fra private Handlende³⁾ under Kommunalbestyrelsens Kontrol eller direkte fra Kommunens Beholdninger. — Under 21/1 1918 udsendtes der fra Handelsministeriet Meddelelse om, at der efter Forhandling med Finansudvalgene, Fragtnævnet og Krigsforsikringen for danske Skibe var truffet Ordning til Reduktion af Forsikringspræmierne, saaledes at Kulfragterne fra nævnte Dato vilde falde fra 110 til 97 Kr. pr. Ton (jfr. 56. Bd. S. 170 og 221).

¹⁾ 56 Bd., S. 162 staar L. 3 fraenden fejlagtig: Marts 1917.

²⁾ I Tiden 1/2 1917—31/7 1918 udgjorde Indførselen af Kul, Koks, Cinders og Briketter ialt 2.4 Mill. Tons mod godt 3.5 Mill. Tons i Aaret 1913.

³⁾ Ved Bkg. 15/10 og 4/12 1917 og to Bkg. 27/6 1918 reguleredes de i Bkg. 31/7 1917 tilladte Maximalbeløb til Dækning af Omkostninger og Fortjeneste ved Salg m. v.

Ved Indm. Bkg. ¹³/₁₀ 1917 (jfr. Bkg. ²¹/₁₂ 1917 og ³/₄ 1918 og Cirk. ³/₁₂ 1917) førtes Lukketiden i Forretninger paany tilbage til Kl. 6 for Ugens 4 første Dage, Kl. 7 Fredag og Kl. 9 Lørdag, medens Tidspunktet efter ¹/₄ 1918 atter rykkedes en Time ud (jfr. Lov ²⁰/₃ 1918 og Indm. Bkg. ³⁰/₃ 1918, der begge traadte i Kraft ¹/₄ 1918).

Med Hensyn til den hjemlige Brændselsproduktion skal følgende anføres: I Henhold til Loven af ²⁰/₄ 1917 (forlænget indtil ³¹/₃ 1919 ved Lov ²⁰/₃ 1918, jfr. Bkg. ³⁰/₃ 1918) og i Fortsættelse af de i Bkg. ⁷/₅ 1917 givne Bestemmelser paalægges Indm. Bkg. ¹²/₁₀ 1917 Landets Skove og Plantager en Brændehugst for Tiden indtil ¹/₄ 1918 omtrent dobbelt saa stor som Normalhugst (denne anslaaet til ca. 700 000 m³), hvilket ogsaa naaedes. Desuden indeholder Bekendtgørelsen¹⁾ detaillerede Regler for Hugsten, Priser, Fremskaffelse af Arbejdskraft m. v. (jfr. ogsaa 56. Bd. S. 171). Fordelingen af det saaledes fremskaffede Brænde skete i Henhold til Indm. Bkg. ¹⁷/₁₁ 1917 til Beboerne i Landkommuner og smaa Bykommuner paa den Maade, at der fra Brændselsnævnet tilstilledes de paagældende Kommuner Bestillingslister, paa hvilke de af Beboerne, der ønskede Brænde, maatte tegne sig. De paa-

¹⁾ Ved Indm. Bkg. ²/₂ 1918 tilpligtedes Indehavere af Spormateriel, Tipvogne, Lokomotiver m. v. (dog ikke Stats- og Privatbaner samt koncessionerede Sporvejselskaber) at give Brændselsnævnet Meddelelse om deres Beholdning af Hensyn til Fremskaffelsen af Spor og Materiel til Brændselstransport, (der indkom 280 Andragender om Nævnets Bistand til at erholde det omhandlede Materiel), ligesom Bkg. ³⁰/₃ 1918 paalægges Ejere af Lokomobiler at overlade „Lokomobilnævnet“, der nedsattes i nær Tilknytning til Brændselsnævnet, Lokomobilerne for et nærmere fastsat Tidsrum mod fuld Erstatning til brændselsproducerende Virksomheder, der efter Nævnets Skøn ikke paa anden Maade kunde forskaffe sig Drivkraft. — Ved en Meddelelse af ²/₈ 1917 havde Indm. givet Tilladelse til, at der til Fyring i Lokomobiler til Tærskningen anvendtes lette Brændselsmaterialer (Tørv, Kvas, Spaaner osv.).

gældende Kommunalbestyrelser stod derefter økonomisk inde for Effekterne, efterhaanden som de stilledes til Raa-dighed fra Amtsfordelingsinstitutionen. Det Brænde, der ikke var fordelt paa denne Maade, tildeltes Bagerier, medens Bestillinger fra Mejerier og andre Industrier, Kirker, Skoler m. v. kun i ringe Omfang kunde imødekommes. Hushold-ningerne fik gsntl. 1 rm pr. Indb. — For at udnytte de foreliggende Muligheder og ogsaa for at afhjælpe Arbejdsløshed, opfordrede Brændselsnævnet Kommunerne til at lade foretage Stødoptagning ved Hjælp af Ar-bejdsløse, ligesom Indm. for at interessere ogsaa Skov-ejere for denne Sag ved Bkg. ^{10/4} 1918 tillod disse at fradrage alt produceret og Amtsfordelingsinstitutionen tilbød Stødbrænde i deres Pligthugst. Endvidere fastsattes ved Indm. Bkg. ^{11/7} 1918 nærmere Regler for Salg af Stød-brænde og for et Producenterne eventuelt tilkommende Statstilskud til Stødoptagelsen. — Da det maatte forudses, at de danske Skove ikke i kommende Aar uden at tage Skade paany kunde bære en saa stor Hugst, opkøbtes i Sverige en Reservebeholdning paa 150 000 rm Brænde.

For at sikre Husholdningerne deres Forbrug af Tørv i Tiden ^{1/7} 1918—^{30/6} 1919 blev det ved Indm. Bkg. ^{27/11} 1917 (jfr. Bkg. ^{11/5} 1918) indtil videre forbudt alle andre end Husholdninger at træffe Aftale om Levering af Tørv af Produktionen 1918, medens det samtidig paalagdes alle, der agtede at producere Tørv til Salg, at tilbyde Amts-fordelingsinstitutionerne hele den forventede Produktion, der ikke var bestilt af Husholdningerne. De i denne Bkg. indeholdte Prisfastsættelser m. v. specificeredes nærmere ved Indm. Bkg. ^{27/2} 1918 (jfr. Bkg. ^{18/2} og ^{20/2} 1918) med Hensyntagen til Aske og Vandindhold, med Tillæg for Stakning og Kørsel samt med Regler for Viderealg. Da Mangler paa faste Regler for Prøveudtagning af Tørvene foranledigede mange Uoverensstemmelser og Henvendelser til Brændselsnævnet, udfærdigede dette under ^{17/5} 1918

Regler for Prøveudtagning og Prisansættelse for Tørv og under ²¹/₅ 1918 Anvisning til Bestemmelse af Fugtigheds- og Askeindhold i Tørv til Vejledning for de til Analysering autoriserede Laboratorier og Apoteker. — I Februar 1918 gav Brændselsnævnet dernæst de Husholdninger, der ikke selv havde bestilt Tørv (jfr. ovenfor), samt Mejerier, Bagerier, Kirker, Skoler o. l. Adgang til igennem Kommunerne (udenfor Hovedstaden) at bestille Tørv. Den samlede Tørveproduktion i Sæsonen 1918 anslaaes til 4 500 Mill. Tørv mod normalt ca. 800 Mill. — Den ovenfor omhandlede Foranstaltning til Fremskaffelse af Transportmateriel til Brændselstransport havde naturligvis i særlig Grad Sigte paa Transport af Tørv. — Endelig skal det nævnes, at Brændselsnævnet indkøbte en Reservebeholdning paa 275 Mill. Tørv af bedste Kvalitet, samt forestod Fordelingen af en Extraration Heste-Foder paa 24 000 hkg til 4 500 Tørveproducenters Heste¹⁾.

Hvad endelig angaar Brunkulsproduktionen, skal det anføres, at efter at Brændselsnævnet i Henhold til Indm. Bkg. ¹¹/₇ 1917 havde fastsat Maximalpris paa Brunkul fra de fleste private Lejer, gav Indm. Bkg. ²²/₁₂ 1917 saadanne Lejer Tilladelse til Handel med Brunkul. Hensigten med den saaledes fastsatte Maximalpris var den at hindre, at der kom Brunkul i Handelen med ringere Brændselsværdi end forsvarligt. 35 af disse Lejer havde indtil Udgangen af August 1918 solgt 7 500 t Brunkul, medens Brændselsnævnet har overtaget 21 000 t hos dem og selv paa de to exproprierede Lejer (Trolldhede og Fæsterholt) fremskaffet 83 000 t, af hvilken samlet Mængde Nævnet indtil Udgangen af September 1918 havde solgt 95 000 t. Da Fæsterholtkullene væsentligst egnede sig til Husholdningsbrug, og Afsætningen hertil, da Lægerne ansaa dem for sundhedsfarlige, gik meget trægt, standsedes Driften af Lejet i August 1918.

¹⁾ Berl. Tid. ²/₄ 1918.

De for Brændselsoliefordelingen tilgrundliggende Hovedbestemmelser findes i Indm. Bkg. ²²/₈ 1917 om Salg og Udlevering af Petroleum og Brændselsolie m. v., jfr. Indm. Cirk. ²⁰/₈ 1917. Herefter fandt Udlevering af Olie til Motorer, teknisk Brug og Statsinstitutioner Sted fra Brændselsolie-Nævnet, der dog kunde overdrage Kommunalbestyrelserne at fordele visse bestemte Mængder Petroleum til særlige Formaal (f. Eks. til Tærskning¹⁾), medens Olie til Belysnings- og Kogebrug i Husholdninger m. v. kun maatte udleveres fra de Handlende imod Mærker, som fra Nævnet tilstilledes Kommunalbestyrelserne og af disse til Belysningsbrug udleveredes til saadanne Forbrugere, der ikke havde Gasbelysning og ikke elektrisk Forbindelse fra Værker med anden Drivkraft end Olie. Var der Forbindelse med et Olieværk, kunde Forbrugerne (eller Kommunalbestyrelsen paa Forbrugernes Vegne) aflevere de dem tilkommende Mærker til Værket, der leverede en forholdsvis Mængde Elektricitet²⁾. Den nærmere Ordning med Mærkerne var iøvrigt den, at der til Belysningsbrug i Husstande udleveredes saakaldte Husstandsmærker, hvis Paalydende hver Maaned fastsattes af Nævnet og var svingende efter de forhaandenværende Lagre³⁾, medens der til Belysnings-

¹⁾ Den ¹/₁₁ 1917 standsede Nævnet Udlevering af Petroleum til Motordrift og teknisk Brug: af Olie uddeltes i Novbr. fuld, i December kun halv Ration. Fra ¹/₁ 1918 udleveredes heller ikke mere Olie til Motorer, dog var der overdraget Ernæringsraadet 400 t den ¹/₈ 1917 til Fordeling til saadanne Møller, som ikke havde anden Drivkraft og hvis Drift maatte anses for samfundsmæssig nødvendig og ¹/₁₁ 1917 yderligere 250 t, foruden at Raadet havde faaet Petroleumsmærker, svarende til $7\frac{1}{2}$ t, til Anvendelse ved Aftærskning i særligt nødvendige Tilfælde.

²⁾ Ved Indm. Bkg. ¹⁷/₁₂ 1917 bemyndigedes Kommunalbestyrelserne til at regulere Anvendelsen af Elektricitet til Opvarmning, jfr. Bkg. ²/₈ 1917, hvorved de bemyndigedes til at regulere Anvendelsen til Belysning. Disse Bestemmelser har dog ogsaa Sigte paa Besparelser af Brændsel i ikke-oliedrevne Værker.

³⁾ Husstandsmærker havde i September Maaned 1917 et Paalydende af 1 Liter, i Oktober 1917—Marts 1918 af 2 Liter. Antallet af rationerede Husstande var for hele Landet ca. 470 000.

brug i Erhvervsvirksomheder og Institutioner udleveredes „Litermærker“ (Mærker med fast Paalydende) efter Kommunalbestyrelsens Skøn indenfor visse af Nævnet hver Maaned fastsatte Grænser. Til Køgebrug udleverede Kommunalbestyrelsen ligeledes Litermærker til saadanne Husstande, der ikke havde Komfur eller Gasapparat.

Til Trods for Indførelsen af denne Olie-Rationering maatte det staa klart, at med de forhaandenværende Beholdninger (den $15/9$ 1917 skønnede Nævnet at have 10 000 Tons til Raadighed overfor en Normalimport af Belysningspetroleum paa 80 000 t om Aaret) og med Udsigten til fuldstændig Bortfald af Tilførsler, maatte der gøres Udveje for at skaffe den fornødne Belysning i den tilstundende Vinter. Man rettede derfor Opmærksomheden imod Anvendelse af Tran, Carbid og Talg, hvilke Overvejelser fik praktisk Form efter at man den $1/1$ 1918 maatte standse Udlevering af Petroleum til Erhvervsbelysning. Til Fordeling til Landbruget udsendte Nævnet nemlig Tranmærker¹⁾, der af Kommunalbestyrelserne i Tiden indtil $1/3$ 1918, da Tranrationeringen ophørte, tildeltes mindre Landbrug efter deres Størrelse, medens større Landbrug saavel som Haandværkere, Butikker, Institutioner og Skibe henvistes til Brugen af Carbid. For at gøre Trannen mere tjenlig til Belysningsbrug opblandede Nævnet den med Petroleum, ligesom ogsaa Nævnet drog Omsorg for Fremstillingen af de fornødne Tran- og Carbidlamper²⁾.

¹⁾ Ved Justitsmin. Bkg. $15/9$ 1917 forbødes Udførsel af Tran. Tranmærkerne solgtes af Nævnet til Kommunalbestyrelserne, der videre solgte dem til Forbrugerne, hvorefter disse kunde hente Tran hos en af Nævnets Uddelere. Prisen var 2.30 Kr. pr. kg. Der regnedes med 1 kg Tran til Landbrug paa under 1 Td. Hrtk., 2 kg til Brug paa 1—4 Tdr. Hrtk.

²⁾ Ved Justitsmin. Bkg. $27/9$ 1917 nedsattes et Udvalg: „Acetylen-lampeudvalget“, der skulde godkende de Lamper og Køgeapparater, der maatte gaa i Handelen, jfr. Indm. Bkg. s. D. En lang Række Bkg. giver de nærmere Regler for Fremstilling og Salg af Lam-

Til Regulering af Salget af Carbid, der paa Nævnets Foranstaltning var indført fra Norge, bestemtes det ved Indm. Bkg. ²³/₁₀ 1917, at Carbid kun maatte sælges imod Mærker, ligesom der fastsattes Maximalpris (ved Bkg. ¹³/₁₁ 1917: 1.50 Kr. pr. kg i Detailsalg) paa Carbiden; samtidig ophævedes den i Henhold til Indm. Bkg. ¹⁶/₁₀ 1917 stedfundne Beslaglæggelse af tilstedeværende Beholdninger, medens det ved Bkg. ¹⁹/₉ 1917 nedlagte Forbud mod Anvendelse af Carbid til Motorer forblev i Kraft indtil ²⁹/₁ 1918, hvorefter Benzinnævnet kunde give Tilladelse til saadan Anvendelse. Til Regulering af Forholdet mellem Detaillist og Grossist samt til Fordeling af Carbiden mellem disse nedsattes et særligt „Carbidnævn“. Det viste sig efterhaanden, at Salget af Carbid ikke var større, end at Mærkeordningen kunde ophæves, hvilket skete fra ¹⁶/₁ 1918 (Indm. Bkg. ²⁰/₁₂ 1917). Ved Indm. Bkg. ²⁵/₆ 1918 nedsattes Detailmaximalprisen til Kr. 1.40 pr. kg.

Endelig standsede Brændselsolienævnet den ¹/₃ 1918 Uddelingen af Husstandsmærker til Petroleum, hvorefter der kunde leveres Tællelys ¹) til disse Husstande (¹/₂ kg pr. Husstand én Gang for alle). Det viste sig dog snart, at de ved Nævnets Foranstaltning fremstillede Lys ikke blev aftagne gennem Rationering, hvorfor de gaves i fri Handel.

For endvidere yderligere at forøge Mængden af Brændselsolie indførtes en Række Bestemmelser vedrørende Tjære,

perne, de brandpolitimæssige Forsigtighedsforanstaltninger, der skal træffes osv., jfr. Justitsmin. Bkg. ²⁹/₉ 1917, ²²/₁₀ 1917, ⁵/₁₀ 1917 (hvorved Udførsel af Acetylenlamper forbødes), Min. for off. Arb. Bkg. ²⁶/₁₁ 1917, Handelsmin. Bkg. ²⁸/₁₁ 1917, Justitsmin. Bkg. ⁹/₃ 1918, ⁸/₃ 1918 og Indm. Bkg. ¹⁶/₅ 1918.

¹) For at fremskaffe den fornødne Talg hertil (og til Sæbefabrikationen) paalagdes del ved Indm. Bkg. ²⁰/₁₀ 1917 enhver der slagtede Heste og Hornkvæg m. v. at sælge al den derved fremkomne raa Talg til et af Landbrugsministeriet autoriseret Talgsmelteri. Talgen kunde derefter kun erholdes efter Ansøgning til Landbrugsministeriet til de i Bkg. fastsatte Maximalpriser (jfr. Bkg. ⁵/₉ 1917).

jfr. Indm. Bkg. ¹⁹/₄ og ¹⁰/₅ 1918, hvorefter Tjære ikke maatte anvendes uden Tilladelse fra Brændselsolienævnet, dog bortset fra, at Kommunerne til Drivkraft i egne Anlæg kunde bruge den af deres eget Gasværk fremstillede Tjære i en Mængde, der svarede til Halvdeelen af det normale Solarolieforbrug. Samtidig fastsattes Maximalpris paa Tjære (390 Kr. pr. t af Værk).

Som omhandlet i den foregaaende Oversigt (56. Bd., S. 173) fastsatte Indm. Bkg. ²⁰/₆ 1917¹⁾ om Benzin og Benzol m. m. Regler for Opblanding med Sprit samt for Kørselen med denne Blandingsvædske m. v. Imidlertid viste det sig, at der ikke kunde fremskaffes det til Opblandingen forudsatte Kvantum Sprit, saaledes at Efterspørgslen efter Køremidler til den i Bkg. tilladte Kørsel ikke kunde tilfredsstilles. Ved Indm. Bkg. ⁸/₉ 1917 udvidedes derfor Benzinnævnets Kompetence til at foretage en egentlig Rationering af de forhaandenværende Køremidler, hvorhos det forbødes at anvende indenlandsk Sprit undtagen til Lægers, Dyrslægers og anden nødvendig Kørsel. Det tillodes dog Indehavere af Blandingsvædsken at opbruge denne uanset fornævnte Bestemmelse. I Løbet af Efteraarsmaanederne udrationerede Nævnet derefter de forhaandenværende Lagre af amerikansk Benzin og tysk Træbenzin til Læger og Dyrslæger, til nødvendig offentlig Kørsel m. v. samt til teknisk Brug (jfr. ogsaa Indm. Bkg. ¹²/₁ 1918, hvorefter Anvendelse af Benzin og Benzol til teknisk Brug kun maa finde Sted efter Tilladelse fra Benzinnævnet). Da den vestfra kommende Benzin derefter var opbrugt, foretoges Rationeringen af den sydfra kommende af det i Januar 1918 oprettede „Statens Fordelingskontor for Benzin og Benzol fra det sydlige Udland“, saaledes at Nævnet behandlede de indgaaede Andragender og Fordelingskontoret derefter foretog den egentlige Rationering.

¹⁾ Ved Bkg. ²⁰/₁₂ 1917 tillodes Kørsel i Julen, ved Bkg. ¹⁸/₁ 1918 forhøjedes Maximalprisen for Benzin til 1.10 Kr. pr. kg, hvilken Pris ved Bkg. ²⁰/₃ 1918 ogsaa fastsattes for Benzol.

Da det imidlertid maatte formenes, at de i Bekendtgørelse $\frac{8}{9}$ 1917 fastsatte Bestemmelser snart vilde standse al privat Motorkørsel, naar Hensyn toges til de tilstedeværende Beholdninger af Køremidler, men da en saadan Indskrænkning i Kørselen ikke fandt Sted og da det ovenikøbet konstateredes, at en Del af den af Nævnet til teknisk Brug udleverede Benzin videresolgte til Motorkørsel, bestemtes det ved Indm. Bkg. $\frac{8}{6}$ 1918, at enhver Motorejer, der ønskede at benytte sit Køretøj efter 25. s. M. skulde give Indberetning til Nævnet om sin resterende Beholdning af Køremidler, hvorefter Nævnet, saafremt Anmeldelsen fandtes behørig, tilstillede vedkommende et Kørebevis, der skulde medføres ved Kørselen og paa Forlangende forevises for Politiet. Der indgik 7 000 Anmeldelser, hvoraf 3 700 toges i Betragtning.

Grundlaget for de Bestemmelser, der angik Forsyningen af Mennesker og Dyr med de nødvendigste Fødemidler her i Landet i den her behandlede Periode, var Kornloven af 3. August 1917, jfr. 56. Bd., S. 190, der videre udformer og fæstner de alt bestaaende Principer. Ved denne Lov tilpligtedes Landbrugerne at afhænde al Rug og Hvede¹⁾ af Høst 1917 til Staten til en Pris af 26 Kr. pr. 100 kg og endvidere et nærmere fastsat Kvantum Vaarsæd²⁾ til 23 Kr. pr. 100 kg. Den Jordbruger, der havde afleveret 450 kg Rug og Hvede pr. 1 000 Kr. Jordværdi, var fritaget for Aflevering af Byg og Havre (Blandsæd), medens disse Kornsorter i øvrigt skulde afleveres i saa stort Omfang, at Jordbrugeren i alt afgav 450 kg Korn pr. 1 000 Kr. Jordværdi. Enhver Jordbruger havde dog

¹⁾ Frarensning og andet til Menneskeføde ubrugeligt Korn indtil 3 % af Avlen tillodes det dog Landbrugerne at tilbageholde, jfr. ogsaa Indm. Bkg. $\frac{1}{6}$ og $\frac{20}{6}$ 1917 om Forbud mod at anvende Rug og Hvede til Fodring, Bkg. $\frac{20}{6}$ 1917 om Forbud mod Fodring med Gryn og Grynmel og Bkg. $\frac{20}{1}$ 1918 om Overtagelse af beskadiget Korn, Mel m. v.

²⁾ Ang. Boghvede se Indm. Bkg. $\frac{6}{8}$ og $\frac{22}{12}$ 1917.

Ret til, forinden Afleveringen af Vaarsæd fandt Sted, at forbeholde sig til Anvendelse paa egen Ejendom indtil 450 kg Vaarsæd pr. 1 000 Kr. Jordværdi. Loven fastsatte dog visse Indskrænkninger i denne Forbeholdsret for de Jordbrugeres Vedkommende, som ikke havde besaaet $\frac{1}{10}$ af deres Agerjord med Vintersæd, medens paa den anden Side Afleveringspligten for Korn forholdsvis nedsattes efter Ejendommens Mose- og Skovareal og efter Omfanget af Sukkerroe- og Cikoriedyrkning¹⁾.

Den Del af sin Avl, en Jordbruger ikke var pligtig at aflevere, havde han Ret til at disponere over til Anvendelse i sin Bedrift, men han maatte kun sælge til Staten (Indm. Bkg. $\frac{3}{7}$ og $\frac{3}{10}$ 1917, fra hvilke Ernæringsraadet²⁾ ved Bkg. $\frac{11}{8}$ 1917 bemyndigedes til at dispensere), der iflg. Lovens § 2 var bemyndiget til at give 25 Kr. (2 Kr. Overpris) pr. 100 kg Byg eller Havre for at bringe Statens samlede Kornbeholdning op til 850 000 t.

¹⁾ Jfr. ogsaa Indm. Bkg. $\frac{2}{5}$ 1918.

²⁾ I Henhold til Kornlovens § 8 (Tilkaldelse af Sagkyndige til Deltagelse i Administrationen) nedsatte Indenrigsministeriet det saakaldte „Ernæringsraad“, med Godsejer Moesgaard-Kjeldsen som Formand og bestaaende af 5 Medlemmer og en Sekretær (Repræsentanter for de politiske Partier, Andelsbevægelsen og den landbrugsvidenskabelige Indsigt). Ved at overdrage dette Raad den vanskelige Administration af Kornloven, fritoges Ministeren dels for det betydelige Arbejde og det store direkte Ansvar, der vilde have paahvilet ham, hvis Loven var administreret umiddelbart af Indenrigsministeriet, dels maatte Raadets Sammensætning i Landbrugernes Bevidsthed være en Garanti for, at de Bestemmelser, der blev truffet, fra ethvert Synspunkt set var nødvendige. Man maa jo ikke glemme, at Kornloven tilpligtede det danske Landbrug at afgive en betydelig Del af Foderkornet og alt Brødkorn (en Bestemmelse, man saavidt vides ikke har turdet træffe andre Steder), hvorefter Landbrugerne fik Brødkort som den øvrige Befolkning. Gnidningen maatte naturnødvendig blive stor. Det tillodes dog de Husstande, der havde egen Kværn, at hjemmeformale det Korn, der kunde købes paa de Husstandene tildelte Brødmærker (Indm. Bkg. $\frac{18}{10}$ 1917).

Den nærmere Maade, hvorpaa Statens Korn fremskaffedes, opbevaredes og fordeltes i Høstaaret 19^{17/18}, skal her kun beskrives i Hovedtræk¹⁾. Ved Samarbejde mellem Ernæringsraadet og Det statistiske Departement udarbejdedes Kornligningslister²⁾, med Oplysning om Areal og Jordværdi paa hver enkelt af Landets Ejendomme. Af disse Lister beregnede de kommunale Myndigheder³⁾ hver Ejendoms Leveringspligt. De pligtige Kvantum Korn skulde derefter af Landbrugerne mod den i Kornloven fastsatte Betaling afleveres til Statslagrene⁴⁾, (hvortil Ernæringsraadet valgte de tilstedeværende Lagerrum hos Købmænd, Møllere o. l., med hvem der sluttedes særlig Kontrakt om for egen Regning og Risiko at modtage og opbevare Kornet samt om Regnskabsføringen over ind- og udgaaede Partier). Statslageret gav derefter Jordbrugeren Kvittering for det modtagne Korn, hvilken Kvittering han tilstillede det kommunale Kornnævn til Afskrivning paa Ligningslisten. Den af Statslageret modtagne Kvittering fra Jordbrugeren for den af ham modtagne Betaling gik som Bilag til Amtsnævnet (et for hvert Amt oprettet Overkornnævn) med Statslagerets Regnskab over indgaaet Korn og derfra til Ernæringsraadet. Over det fra Statslageret udgaaende Korn førtes Regnskabet paa den Maade, at der hertil krævedes som Bilag dels Kvittering fra Køberen af Kornet, dels, forsaavidt der var Tale om Brødkorn, Melkort lydende paa det tilsvarende

¹⁾ En detaljeret Fremstilling findes i Beretning til Indenrigsministeren om Ernæringsraadets Virksomhed i Høstaaret 19^{17/18}. Kjøbenhavn 1919.

²⁾ Jfr. Indm. Cirk. om Kornligning af ¹⁸/₈, ⁷/₉ og ¹⁰/₁₁ 1917.

³⁾ Jfr. Indm. Cirk. om Kornnævn af ³/₈, ¹/₉ og ¹⁰/₉ 1917.

⁴⁾ Ved Indm. Bkg. ²⁴/₈ 1917 blev det forbudt enhver, der ikke havde Statslagerkontrakt med Ernæringsraadet, at modtage Korn, der skulde afleveres til Staten, herunder al Rug og Hvede, direkte fra Jordbrugere, jfr. Bkg. ²⁰/₈ 1917 om Hvedemøller. Godtgørelsen til Statslagerindehaverne var 50 Øre pr. 100 kg om Maaneden de første 3 Maaneder, derefter 35 Øre pr. Maaned.

Kvantum Korn. Igennem Melkortene knyttedes Forbindelsen med den allerede eksisterende Rationering af Mel og Brød, der saaledes havde faaet sin Slutsten i Statslagerordningen (jfr. Bemærkningerne i foregaaende Oversigt, 56. Bd., S. 182). Melkortene udleveredes fra Statistisk Departement, dels til Handlende, naar disse indleverede et forholdsmæssigt Antal Brødmærker, modtagne fra Forbrugerne, dels til Bagere, Konditorer og Industri til Kagebagning og til teknisk Brug.

Aarets Høst blev nu for Kornets Vedkommende meget ringe, endnu ringere end i Aaret 1914, saaledes som det fremgaar af følgende Tal:

1 000 hkg	Hvede	Rug	Byg	Havre	Kartofler
1917.....	1 169	2 253	3 893	5 465	8 677
1916.....	1 645	2 744	5 329	7 498	6 740
1915.....	2 172	3 375	6 177	7 599	10 727
1914.....	1 575	2 832	4 952	6 854	9 457
1909—13....	1 482	4 464	5 445	7 796	8 400

Herved forrykkedes hele det Grundlag, hvorpaa Beregningerne for Kornaaret var lagt; i Stedet for de $8\frac{1}{2}$ Mill. Tdr. Korn, man havde regnet med skulde komme til Statens Disposition, ansloges det allerede i November Maaned, jfr. Landbrugsministeriets Cirk. $\frac{9}{8}$ 1917, at der i Henhold til Kornligningen kun vilde indgaa $5\frac{1}{2}$ Mill. Tdr. For saa vidt gørligt at forbedre dette Forhold blev der truffet forskellige Foranstaltninger. Saaledes udstedte Indm. Bkg. $\frac{20}{11}$ 1917 om Tærskværker, hvorefter Amtmændene bemyndigedes til at overtage Tærskværker, ligesom Bkg. $\frac{7}{12}$ 1917, jfr. Bkg. $\frac{6}{3}$ 1918, gav Ernæringsraadet Bemyndigelse til at fastsætte en Aftærskningsfrist og,

hvis denne ikke overholdtes, til at overtage og aftærskede den paagældende Landbrugers Avl. Spørgsmaalet om Aftærskning og Aflevering af det ligningspligtige Kvantum Korn maatte nemlig med den meget lille Høst være særlig paatrængende, fordi Fristelsen var stor for Landbrugeren til at bruge af Kornet, saalænge han endnu havde det paa Ejendommen, naar hans Forraad i det hele var meget smaa. Endvidere udstedtes Indm. Bkg. ¹⁵/₁₂ 1917 om Overtagelse af Korn fra „kvægløse Landbrug“, d. v. s. Landbrug, der dreves med en Malkekvægbesætning paa højst ¹/₅ af det for tilsvarende Ejendomme normale. Ernæringsraadet bemyndigedes til at overtage slige Ejendommers Kornavl med Undtagelse af et til Sædekorn og Foderkorn nærmere angivet Kvantum. Yderligere søgte Ernæringsraadet at forøge Statslagrenes Kornbeholdninger ved at benytte sig af Bemyndigelsen i Kornlovens § 2 til at købe Korn til en Overpris af 2 Kr. pr. 100 kg over Afleveringsprisen, og endelig foretoges en omhyggelig Revision af Ligningslisterne, jfr. Indm. Bkg. ¹²/₁₁ 1917. Men trods alle Anstrængelser naaede man dog ikke væsentligt op over de 5¹/₂ Mill. hkg, jfr. følgende Tal:

Indgaaet paa Statslager 1917/18 af Høst 1917 Tons	Til Disposition fra foregaaende Aar Tons
Rug 185 721	Rug af Høst 1916 10 084
Hvede 109 512	Amerikansk Rug 11 808
Byg 161 813	— Hvede 26 622
Havre 55 558	Californisk Byg 545
Blandsæd 43 170	Majs 5 393
Ialt... 555 774	Ialt... 54 452

Angaaende Anvendelsen af Aarets Høst skal følgende meddeles:

Ca. 1500 t Vaarsæd af Statens Lagre brugtes til Saasæd, da det i Februar 1918 blev klart for Ernæringsraadet, at en saadan Bistand var nødvendig for en Del Jordbrugere. Til Sikring af, at den fornødne Saasæd forblev ved Ejendommene, ogsaa naar de solgtes, fastsatte Indm. Bkg. $\frac{2}{10}$ 1917, at den for Ejendommen sædvanlige Mængde Saasæd skulde medfølge ved Overdragelser, jfr. Cirk. $\frac{15}{12}$ 1917. Handel med Saasæd var tilladt fra Jordbruger til Jordbruger, dog under Kontrol med, at der ikke ad denne Vej blev foretaget Reduktioner i det ligningspligtige Kvantum Korn, jfr. Indm. Bkg. $\frac{1}{9}$ 1917 og $\frac{7}{1}$ 1918.

Hvad dernæst angaar Kornets Anvendelse til Mel, Brød og Gryn samt til Øl og Sprit skal det anføres, at der medgik i Aaret $\frac{1}{9}$ 1917— $\frac{31}{7}$ 1918: 149 698 t Rug og 40 406 t Byg til Fremstilling af „Rugbrødsmel“ til Brødbagning og Husholdningsbrug og 115 237 t Hvede til Hvedemel. De nærmere Regler for Tilvirkningen af, Priserne paa og Fordelingen af Mel (og Brød) findes i tre indenrigsministerielle Bkg. af $\frac{8}{9}$ 1917. I den første af disse Bkg. fastsættes, at ingen Mølle her i Landet maa formale uden Tilladelse fra Ernæringsraadet (hvorved der opnaaedes Mulighed for en effektiv Kontrol med hele Mel- og Brødfremstillingen), desuden gives Bestemmelser om Statslagerinstitutionen (jfr. ovenfor) samt om Brødkort-Ordningen¹⁾, efter de samme Linier som for den allerede gældende Ordning. I den anden af Bkg., jfr. Bkg. $\frac{1}{12}$ 1917 om Opfejning i Møller og Bkg. $\frac{21}{1}$ 1918 om Hvedemøllers Forpligtelse til at blande Grynmel i Hvedemelet, gives Regler for Tilvirkning af Melet, der skulde fremstilles som groft Rugbrødsmel (24 kg Byg, 67 kg Rug og 12 kg Klid udmalet til 97 %), halvsigtet Rugbrødsmel (25 kg Byg og 75 kg Rug udmalet til

¹⁾ Jfr. Indm. Bkg. $\frac{29}{5}$ 1918 om Ernæringsraadets Kontrol med Handlende, Bagere o. l.

90 ⁰/₀ og iblandet 10 kg Klid) og Sigtebrødsmel¹⁾ (33 kg Byg og 100 kg Rug udmalet til 75 ⁰/₀). Endelig skulde Hveden²⁾ udmales til 70 ⁰/₀. Priserne for de her nævnte Melsorter fastsattes ved den tredje Bekendtgørelse ved Salg fra Mølle til henholdsvis 21 Kr., 22½ Kr., 26 Kr. og 44 Kr. pr. 100 kg. For at muliggøre dette solgtes Rug og Byg fra Statslager til en Pris³⁾ af 18½ Kr. pr. 100 kg, medens Hvede solgtes til 1 Kr. over Indkøbspris. Da det i April Maaned 1918 viste sig, at der til Statslagrene var indgaaet mindre Byg og mere Rug end forventet og for at det skulde blive muligt at dække det stigende Forbrug af Byggryn, toges Bygget ved Indm. Bkg. ²³/₄ 1918 ud af Rugbrødsmelet og erstattedes med Rug.

Antallet af de uddelte Brødmærker var pr. Individ pr Maaned 8 Rugbrødmærker⁴⁾ à 1 kg Brød eller 800 g groft Rugmel indtil ¹/₅ 1918, derefter 750 g, da Melet efter at Bygget var taget ud formentes at have faaet forøget Bageevne (Indm. Bkg. ¹/₅ 1918) eller 90 ⁰/₀ heraf i Halvsigtemel. Sigtebrød og -mel skulde sælges mod særlige Mærker, der tilbyttedes paa Posthusene (1 Rugbrødmærke eller 2 Franskbrødmærker for Mærker til 600 g Sigtebrød eller 480 g -mel), men da man frygtede for en for stor Anvendelse af Sigtemelet, hvorved der fremkom saa megen Klid, at det ikke kunde optages i det grove og halvsigtede Rugbrød og derved for-

¹⁾ Ved Indm. Bkg. ²⁸/₉ 1917 tillodes det indtil ⁵/₁₀ 1917 at fremstille Sigtebrød af de forhaandenværende Beholdninger af Blandingsmel (Rug- og Hvedemel).

²⁾ Ved Indm. Bkg. ¹⁸/₈, ²⁰/₈ og ¹³/₉ 1917 overtoges fremmed Hvede og -Mel m. v.

³⁾ Forskellen mellem denne Pris og Kornlovens Afleveringspriser godtgjordes af Statskassen (jfr. Afsnit I).

⁴⁾ Hertil kommer Tillægsbrødkort, indeholdende 4 Rugbrødmærker pr. Individ pr. Maaned. Af saadanne uddeltes et Antal, der steg fra 200 000 ved Høstaarets Begyndelse til 800 000 Tillægsbrødkort ved dets Slutning, et karakteristisk Vidnesbyrd om de i Aarets Løb stigende Ernæringsvanskeligheder, idet Tillægsbrødkortene uddeltes efter Ansøgning fra haardt arbejdende o. l.

mindskede de til Menneskeføde disponible Materialier, indskrænkedes Adgangen til Tilbytning af Sigtebrødsmærker efterhaanden til, at kun 1 Rugbrødsmærke pr. Individ pr. Maaned maatte ombyttes, medens Franskbrødsombytningen stadig var fri, da Lysten til denne Ombytning kun var ringe (jfr. Indm. Bkg. $^{12}/_{10}$ og $^{15}/_{12}$ 1917). Antallet af Franskbrødsmærker å 300 g Brød eller 240 g Mel var i September 1917: 13 pr. Individ pr. Maaned, i Oktober og November Maaned 9, i December 10 og i Resten af Høstaaret 6 pr. Maaned. Da der paa Grund af den for Høstaaret 19¹⁶/₁₇ trufne Ordnings mindre effektive Karakter var en Mængde Brødmærker ude i Omløb, som man ikke kunde indløse af Høsten 1917, annulleredes ved Indm. Bkg. $^{20}/_{9}$ 1917 Brødmærkerne for Tiden $^{1}/_{4}$ — $^{31}/_{8}$ 1917 og ved Bkg. $^{12}/_{10}$ 1917 og $^{25}/_{4}$ 1918 Mærkerne for Tiden $^{1}/_{9}$ 1917— $^{31}/_{3}$ 1918, idet man stadig frygtede, at der skulde være en Del ikke anvendte Rugbrødsmærker ude, som kunde blive brugt til Køb af Korn til Foder. Endelig skal det anføres, at efterhaanden som Bagerne opbrugte de Melbeholdninger, de havde ved Rationeringens Begyndelse, og da Antallet af de dem tildelte Extramærker paa Grund af den lille Hvedehøst 1917 blev nedsat til at svare til ca. $^{1}/_{4}$ af det normale Forbrug til Fintbrød og Kager (der uddeltes i alt i Høstaarets Løb 8 000 t Mel til Bagere, Restauratører og Industri), kunde de ikke mere levere den dobbelte Vægtmængde Fintbrød af Brødmærkernes Vægtpaalydende, hvorfor denne Bestemmelse, der havde bestaaet siden $^{15}/_{5}$ 1917, og dengang var en Skærpelse af det i Begyndelsen af Brødrationeringen stedfindende helt fri Salg af Fintbrød, nu yderligere ved Indm. Bkg. $^{19}/_{2}$ 1918 ændredes derhen, at der af Fintbrød som af andet Brød ikke maatte sælges mere end hvad der svarede til de afleverede Brødmærkers Vægtpaalydende. Som naturligt var foraarsagede samtlige disse Foranstaltninger, navnlig til at begynde med, ikke faa Vanskeligheder for Bagerne, der delvis maatte omlægge deres Forretninger, og der fremkom da fra disse Næringsdrivende

Ønske om at blive medbestemmende ved Fastsættelserne af de herhenhørende Regler gennem Repræsentation i Ernæringsraadet. Dette kunde Indenrigsministeriet ikke imødekomme, hvorimod Ministeriet under 7/12 1917 nedsatte et konsultativt Organ: Bagernævnet med fhv. Borgmester J. Marstrand som Formand.

Da Høsten af Havre i udstrakt Grad mislykkedes, var det ikke muligt for Ernæringsraadet at fremskaffe Havre i brugelig Kvalitet til Gryn fremstilling¹⁾, hvorfor Aftaler om Formaling i Sverige ikke kom til at træde i Kraft (vor største Havregrynsmølle var brændt i Sommeren 1917). Det ringe Kvantum Havregryn (af 3 027 t Havre), der kunde fremstilles, maatte derfor sælges til Sygehuse og fra Apotekerne paa Lægeattest. De nærmere Regler for Formalingen og Forhandlingen af Havregryn findes i Indm. Bkg. 23/1 1918 (jfr. Bkg. 20/9 1917), hvorefter ingen Mølle maa formale Havregryn uden Tilladelse fra Ernæringsraadet, der sælger Havren fra Statslager for 23 Kr. pr. 100 kg, medens Møllens Pris til Sygehuse o. l. er 62 Øre pr. kg, til Apoteker 68 Øre, jfr. Bkg. 22/3 1918 om Pris paa udenlandske Havregryn og Bkg. 23/5 1918. Da Fremstillingen af Havregryn saaledes var stærkt begrænset, maatte Efterspørgselen efter Gryn hovedsagelig tilfredsstilles ved Byggryn, da Ris og Sagogryn i lange Perioder af Aaret heller ikke forefandtes. Man stødte her paa den Vanskelighed, at vort Behov af Byggryn normalt dækkes ved Import, saaledes at vore Møller ikke var i Stand til at formale de Kvanta, der nu blev Tale om. Det lykkedes dog Ernæringsraadet at faa Møllerne til atter at sætte Grynkværnene i Gang, og der oparbejdes i Høstaarets Løb 52 470 Tons Byg til Gryn, eller det 6-dobbelte af vor Produktion før Krigen. Ved Indm. Bkg. 20/9 1917 paabødes det, at ingen Mølle maatte formale Byggryn uden Tilladelse fra Ernæ-

¹⁾ Om Ris og Sagogryn, se nedenfor under Kolonialvarer.

ringsraadet; der fastsattes Regler for Pormalingen og en Pris af 36 Øre pr. kg Gryn fra Mølle. Ved en anden Bkg. $^{20/9}$ 1917 forbødes det at anvende Gryn og Grynmel til Fodring, og ved Bkg. $^{3/5}$ 1918 blev det forbudt at anvende Byggryn til Bageri- og Konditoribrug, alt for at Grynene i videst muligt Omfang skulde komme Forbrugerne direkte tilgode.

Endvidere anvendtes i Ølbryggeriet 11331 t Byg af Aarets Høst, hvilket Kvantum kun maatte anvendes til Fremstilling af skattefrit Øl, medens det var Bryggerierne tilladt at fremstille skattepligtigt Øl af de Maltbeholdninger, de laa inde med. I Henhold til § 4 i Kornloven af $^{3/8}$ 1917 maatte Bryggerier, Malterier og Brænderier ikke købe eller anvende andet dansk Korn end det hos Staten indkøbte, medens den i Indm. Bkg. $^{6/7}$ 1917 fastsatte Frist til $^{30/10}$ 1917 for Bryggerierne til ved Køb af indenlandsk Malt at dække deres Forbrug til skattefrit Øl dog forlængedes til $^{31/12}$ 1917 (Indm. Bkg. $^{9/10}$ og $^{22/11}$ 1917). Da det Bryggerierne tildelte Kvantum Raastof kun repræsenterede ca. $^{1/4}$ af det normale¹⁾, medførte denne Indskrænkning foruden Vanskeligheder for Bryggerierne²⁾ og Forringelse af Øllets Kvalitet, at Produktionen af de i Gærfabrikationen anvendte Maltspirer gik ned. Ved Indm. Bkg. $^{6/10}$ 1917 forbødes derfor Opfodring af Maltspirer, ligesom det paabødes, at Maltspirer kun maatte anvendes til Gærfabrikation. Det til Beskærmelse af Bygbeholdningerne i Indm. Bkg. $^{3/4}$ 1917, jfr. Bkg. $^{9/10}$ 1917 givne Forbud mod al Maltning af Byg (ogsaa til Hjemmebrygning) lettedes noget ved Indm. Bkg. $^{12/12}$ 1917, hvorved der gaves Byg- og Malt nævnet Bemyndigelse til at disponere fra Forbudet mod Maltning til Hjemmebrygning overfor saadanne Jordbrugere,

¹⁾ Bryggerierne laa dog med ikke ubetydelige Beholdninger af fremmede Raastoffer, hvorfor Produktionen kunde holdes paa Halvdelen af det normale.

²⁾ Ved Justitsmin. Bkg. $^{24/11}$ 1917 forbødes Udførsel af Øl og Gær.

der godtgjorde at have fyldestgjort deres Leveringspligt. Det kom til at dreje sig om ca. 7 650 Dispensationer. Endelig skal det anføres (jfr. foran i Afsnittet: Offentlige Finansforhold), at ved Lov ¹³/₁₀ 1917 forhøjedes Ølskatten betydeligt; Bryggerierne androg om og beholdt Tilladelse til samtidig med den Forhøjelse, der skyldtes Skatten, yderligere at forhøje Prisen med 2 Øre pr. Halvflaske Bayerskøl og 3 Øre pr. Flaske Hvidtøl. Fra ¹/₆ 1918 forhøjedes sidstnævnte Pris med yderligere 2 Øre.

Det er allerede under Øllet omtalt, at Indskrænkningen i Maltproduktionen foraarsagede Vanskeligheder for Gærproduktionen og derigennem for Fremstillingen af teknisk Sprit, idet det gennem Forhandlinger mellem Ernæringsraadet og Spritfabrikkerne blev fastsat, at der ikke maatte fremstilles mere Sprit end den, der flød sammen med Gæren. Forinden Ordningen af Gær- og Spritfabrikationen nærmere omtales, skal det dog nævnes, at Indenrigsministeriet ved Bkg. ⁶/₈ 1917 forbød Opfodring af Boghvede og overtog 400 t til Brug ved Gærfremstilling, hvorhos det ved Bkg. ²²/₁₂ 1917 blev forbudt Indehavere af Boghvede at afhænde denne til andre end Gærfabrikanter. Endvidere forbødes, som foran anført, ved Indm. Bkg. ⁶/₁₀ 1917 Opfodring af Maltspirer, der kun maatte anvendes til Gærfabrikation. Disse Foranstaltninger i Forbindelse med, at Ernæringsraadet stillede et Kvantum Rugklid til Raadighed for Gærfabrikkerne, bevirkede, at Gærfabrikationen kunde holdes i normal, for Brødfremstillingen nødvendig Gænge, indtil den fornødne Omlægning af Fabrikationen havde fundet Sted. Ernæringsraadet stillede derefter 13 000 t Byg, 5 500 t Rug, 320 t Maltspirer og 480 t Boghvede til Fabrikernes Disposition til Fremstilling af Gær (og dermed samflydende Sprit) i et Kvantum af indtil 3 000 t Gær. Det viste sig imidlertid, at Efterspørgslen kun gik til 2 700 t, og da en Del Rug erstattedes med Rugklid, lykkedes det Raadet at føre Gærindustrien igennem uden for

store Vanskeligheder¹⁾. Ved Indm. Bkg. ²¹/₂ 1918 fastsattes Maximalprisen paa Gær til 2.01 Kr. pr. kg til Forbruger. Derimod medførte Nedsættelsen af Produktionen af teknisk Sprit en Række Vanskeligheder, og man maatte gaa til en Rationering heraf. Forinden havde Indm. ved Bkg. ⁶/₁₀ 1917 forbudt enhver Udlevering af Sprit (Drikkesprit eller teknisk Sprit) fra Fabrikerne, som det angaves i den officielle Meddelelse: for at kunne disponere over Sprit til Belysning. Der forefandtes hos Fabrikerne 1 Mill. Fasker Drikkesprit, som baade ønskedes til teknisk Brug og af Afholdsfolkene ønskedes unddragne det personlige Forbrug. Udleveringen var da standset, saalænge Forhandlingerne med Spritfabrikerne om den endelige Ordning af Gær- og teknisk Sprit-Fabrikationen stod paa, og blev først frigivet ved Indm. Bkg. ¹/₁ 1918, hvorefter det tillodes Fabrikerne uanset Forbudet i Bkg. ⁶/₁₀ 1917 maanedlig at udlevere 100 000 Flasker Drikkesprit til en Pris af 11 Kr. pr. Flaske for bedste Kvalitet (jfr. Lov ²¹/₁₂ 1917 i Afsnit: Offentlige Finansforhold). Ved Bkg. ⁷/₃ 1918 fastsattes Maximalprisen paa denatureret Sprit til 3.25 Kr. pr. l, efter at en tilsvarende Pris allerede ifølge Aftale med den overordentlige Kommission havde været gældende siden ¹/₁ 1918, da Priserne paa teknisk Sprit forhøjedes med 57 Øre pr. Liter²⁾ under Hensyn til Bestemmelserne i Lov ²¹/₁₂ 1917 og navnlig under Hensyn til, at Produktionen fra at have været ¹/₃ af det normale (Bkg. ⁶/₃ 1917) nu kom ned paa ¹/₆ af normal Produktion (Drikke- og teknisk Sprit tilsammen). Der fremstilledes herefter sammen med Gæret 2.7 Mill. l teknisk Sprit, d. v. s. ca. Halvdelen af det Kvantum, der mentes forbrugt under normale For-

¹⁾ Af Hensyn til Brødpriiserne ydede Staten et Tilskud til Gærproduktionen, idet Fabrikerne efter Fabrikationsreduktionen ⁶/₃ 1917 for at opnaa Balance skulde have forhøjet Gærprisen med 58 Øre pr. kg, medens Forhøjelsen paa Grund af Statens Mellemkomst kun blev 14 Øre.

²⁾ Ved denne Forhøjelse kunde Gærprisen holdes uforandret.

hold. For at bistaa Fabrikerne med Fordelingen til de Næringsdrivende af den saaledes formindskede Mængde nedsatte Indm. $14\frac{1}{2}$ 1918 et „Spritfordelingsnævn“ med Professor S. P. L. Sørensen som Formand og gav ved Bkg. $11\frac{1}{3}$ 1918, jfr. Bkg. $1\frac{1}{7}$ 1918, nærmere Regler for Rationeringen af Spritten. Ved denne Bkg. inddeltes de næringsdrivende i Grupper, saaledes at f. Eks. Hospitaler o. l. fik hele deres normale Forbrug (d. v. s. Forbruget i Aaret 1916), Eddikefabrikker¹⁾ f. Eks. $\frac{2}{3}$; den laveste Brøk var $\frac{1}{2}$, hvilket Kvantum f. Eks. Cider- og Frugtvinfabrikker m. fl. fik. Endelig inddroges til Anvendelse til teknisk Sprit en Del af Fabrikernes Lager af Drikkesprit (ca. 400 000 l à 100 % Styrke) af de foran nævnte 1 Mill. Flasker.

Angaaende Udvekslingen af Korn med de skandinaviske Lande, navnlig imod Salpeter fra Norge, vil der blive nærmere redegjort i Afsnittet: Handel og Samfærdsel.

Endvidere skal omtales Foderkorn og i Forbindelse hermed Foderkager og Furage. Det var Kornlovens Forudsætning, at en Del af det paalignede Korn skulde anvendes dels til Hestefoder, dels til Fremme af den dyriske Produktion (navnlig Svin). Imidlertid faldt Høsten saa ringe ud, at det kun med største Besvær og ved delvis Anvendelse af Melassefoder lykkedes Ernæringsraadet at opretholde de strengest fornødne Rationer til Byernes Heste og til Heste i saadanne mindre Jordbrug, der ikke selv formaaede at skaffe det fornødne Foder til Foraarsarbejderne 1918. Endvidere solgte Ernæringsraadet Foder til Høns, dog kun til højst 10 Høns i hvert Hønseshold. Om nogen Støtte til Svineproduktionen blev der derimod ikke Tale; man maatte indskrænke sig til at udlevere Foder-

¹⁾-Ved Indm. Bkg. $7\frac{1}{3}$ og $13\frac{1}{4}$ 1918 fastsattes Maximalpris paa Eddike (70 Øre pr. Flaske à 7 Deciliter) og ved Bkg. $21\frac{1}{6}$ 1918 henlagdes Kontrollen med Udlevering af Eddike fra Fabrik eller Mellemhandler til Spritfordelingsnævnet.

tilskud til Avlsdyrene og til i alt i Høstaaret 19¹⁷/₁₈ at udlovare 4 183 t Foder til Svin tilhørende jordløse Husmænd og lignende, der opfødte en enkelt Gris til Brug i egen Husholdning. Til Høns udleveredes 22 331 t Foder og til Heste 88 410 t. Af disse Mængder var 15 053 t Byg, 82 155 t Havre og Blandsæd, 20 149 t Melassefoder, 6 129 t Svinemel og Klid og endelig 1 438 t Majs. Af Majs indgik der iøvrigt i hele Høstaaret kun en eneste Ladning (paa 2 417 t), medens Ernæringsraadet ved Hjælp af denne Ladning og tidligere Import i alt raadede over 5 393 t.

Det er anført i foregaaende Oversigt (56. Bd. S. 179), at Indm. ved Bkg. ²⁶/₇ 1917 fastsatte Maximalpriser paa Foderkager og indkaldte Opgørelser over Beholdninger hos Forhandlerne¹⁾. Optællingen udviste en samlet Beholdning paa 32 000 t; Udleveringen af denne Mængde blev forbudt ved Indm. Bkg. ¹⁸/₈ 1917²⁾ (jfr. Bkg. ⁷/₉ 1917, der gav Ernæringsraadet Dispensationsret fra Udleveringsforbudet). I Slutningen af September optoges Forhandlinger mellem det staaende Landbrugsudvalg og Ernæringsraadet om en Form for Udrationering af Kagerne og dermed Ophævelse af Forbudet mod Udlevering, hvilket man fra Udvalgets Side ønskede snarest skulde ske, hvorimod Raadet vilde, at Kagerne skulde holdes tilbage til senere Brug. Men hertil kom en anden Vanskelighed, den nemlig, at en overmaade stor Mængde Købmænd havde købt Kager til Priser, der laa væsentligt over Maximalpriserne af ²⁶/₇ 1917, saaledes at de, hvis de skulde sælge til disse Priser, vilde faa Tab. Da disse for høje Priser utvivlsomt skyldtes Importørernes eller Mellemlhandlernes Omgaaelse af Bkg. ¹/₂ 1917 om uberettiget Avance, kunde der paa den ene Side blive Tale om Sagsanlæg mod disse mange Forretnings-

¹⁾ Ved Indm. Bkg. ⁴/₁₀ 1917 indkaldtes tilsvarende Oplysninger fra Private, hvorefter disse skulde ligge inde med 4 000 t Oliekager og Foderblandinger.

²⁾ Ved Bkg. ²/₁₀ 1917 forbødes Handel med Foderblandinger.

drivende, paa den anden Side vilde et saadant Massesagsanlæg og Undersøgelse af alle de enkelte Tilfælde være en saa lidet tiltalende Sag, at en mindelig Ordning maatte tilstræbes. Denne naaedes ogsaa, idet Importørerne tilbød at tilbagebetale de Handlende Differencen mellem disses Indkøbspris og Maximalprisen. Indenrigsministeriet efterkom nu, da Prisspørgsmaalet var løst, det staaende Landbrugsudvalgs Ønske om Udlevering af de godt 30 000 t Kager, idet Bkg. ²⁰/₁₁ 1917 tillader enhver Jordbruger ved Henvendelse gennem det kommunale Nævn at bringe sin eventuelle Beholdning af Kager og Blandinger op til ialt 25 kg pr. Ko. Nævnet undersøger den paagældende Jordbrugers Berettigelse til at købe og udsteder i bekræftende Fald en Rekvisition¹⁾, der angiver Maximum for det tilladte Køb hos en Handlende. Disse opbevarer Rekvisitionerne som Bilag til deres Regnskab over Beholdningen. Ved Bkg. ¹/₁₂ 1917, jfr. Bkg. ¹¹/₁₂ 1917, fastsattes derefter Maximalpris paa Oliekager og Foderblandinger, saaledes at der til Priserne i Bkg. ²⁶/₇ 1917 var lagt 2½ Kr. pr. 100 kg som Godtgørelse til de Handlende for Svind, Rentetab, Lagring og andre Omkostninger siden Forbudet mod Udlevering af Foderkager blev udstedt ¹⁸/₈ 1917. Ved en anden Bkg. s. D. (jfr. Bkg. ⁵/₁₂ 1917) om Udleveringen paabødes det Handlende, som havde Lager af Oliekager og Foderblandinger, for hvilke Indkøbsfaktura-prisen laa over Maximalpriserne i Bkg. ²⁶/₇ 1917, at begynde Udlevering af Varerne imod de ovenfor omhandlede Rekvisitioner, hvorefter den Handlende kunde indsende Regning over Differencen mellem disse Maximalpriser og den virkelige Indkøbspris til Foderkagecentralen (en af Importørerne under Den overordentlige Kommissions Medvirkning oprettet Institution), som da, naar Regningen var prøvet og Forretningen iøvrigt fundet i Orden, udredede Differencebeløbet.

¹⁾ Den Jordbruger, der modtager Bærre fra Spiritus- eller Gærfabrik, maa ikke købe Oliekager (særlig Bkg. ¹/₁₂ 1917).

For deres Vedkommende derimod, hvis Indkøbspris laa under de omhandlede Priser, skulde der finde en Indbetaling Sted til Foderkagecentralen, svarende til Differencen, og Udlevering af de paagældende Varer maatte ikke finde Sted før dette Mellemværende var ordnet. Udleveringen ophørte den $5/2$ 1918, hvorefter der endnu henlaa 10 000 t paa Købmandslagre. En Trediedel heraf ombyttedes med Korn, der senere leveredes til Norge, medens der for de to Trediedeles Vedkommende foretoges en ny Udrationering, idet Indm. Bkg. $19/4$ 1918 fastsætter, at enhver Jordbruger med under 10 000 Kr. leveringspligtig Jordværdi maa supplere sin Beholdning op til 12 kg pr. Ko, idet Udleveringen iøvrigt skal finde Sted som foran omtalt. Maximalpriserne forhøjedes dog med 2 Kr. pr. 100 kg. Kun ca. 500 t af de 6 500 t, der var til Disposition, blev aftagne gennem denne Rationering, og da de 6 000 t omtrent svarede til, hvad der var blevet tilført Landet efter $26/7$ 1917 og saaledes faldt uden for den tidligere omhandlede Overenskomst med Importørerne, forhøjedes ved Indm. Bkg. $8/6$ 1918 Maximalpriserne paa Oliekager og Foderblandinger med 8 Kr. pr. 100 kg, hvoraf de 7 Kr. skulde indbetales til Foderkagecentralen, der regulerede Importørernes Indkøbspriser. Samtidig tillodes det enhver Jordbruger at indkøbe 6 kg Kager og Blandinger pr. Ko. Efter Udleveringsfristens Udløb viste der sig at være tilbage endnu 2 700 t.

Hvad dernæst angaar Furagen, maatte naturligt den almindelige Knaphed paa Fodermidler og disses Rationering medføre, at Prisen paa Furage og Strøelse gik meget stærkt i Vejret. Indm. nedsatte derfor ved Skr. $21/12$ 1917 et Furageudvalg med flhv. Borgmester C. Lehmann som Formand til at regulere Handelen med og Prisen paa Furage. Ved Bkg. $29/12$ 1917 indkaldtes derefter Oplysninger om Indkøb og Beholdninger af Furage og Strøelse, og ved Bkg. $8/2$ 1918 fastsattes Maximalavance paa de enkelte Arter Furage. Ved Indm. Bkg. $11/3$ 1918 blev endvidere al (Spekulations) Handel med Furage af 1918-Afgrøde for-

buddt, men da man i Juni var klar over disse Afgrøders Størrelse, hævedes Forbudet for Hø og Græsfrøhalm samtidig med at der fastsattes Maximalpris for disse Varer (Kløver- og Agerhø: 25 Øre pr. kg, Enghø 20 Øre, Græsfrøhalm 18 Øre).

Med Hensyn til Kartoffelordningen i den her behandlede Periode, skal det først anføres, at Høsten af Kartoffler i 1917, som det fremgaar af Tabellen S. 408, var omtrent normal og bedre end i 1916, men væsentlig under 1914 og 1915. Overfor denne Høst bestod Indm.s Opfodringsforbud i Bkg. $^{13}/_1$ 1917, forsaavidt angik Kartoffler tjenlige til Menneskeføde, fra hvilket Forbud der dog gaves Ernæringsraadet Ret til at dispensere (Bkg. $^{12}/_9$ 1917), ligesom der ved Bkg. $^3/_8$ 1917 var givet en almindelig Tilladelse til i Tiden indtil $^1/_10$ 1917 at opfodre indtil 10 $\%$ af Avlen. Imidlertid havde Indm. med Bemyndigelse i Kornlovens § 5 i Cirk. $^8/_8$ 1917 paalagt Købstad-Kommunalbestyrelserne at sikre sig et Kvantum Kartoffler gennem Køb paa Oplagring eller i Kontrakt, svarende til 100 kg pr. Indb. i Kommunen. Da disse Opkøb m. v. imidlertid foregik trevent, og da det paa den anden Side ikke var muligt at opretholde Fodringsforbudet for at sikre den forholdsvis ringe Andel af Avlen, der var nødvendig til Menneskeføde, fastsatte Indm. i Bkg. $^{29}/_9$ 1917, at en Jordbruger, der til de forannævnte Kommuner eller til private til Husholdningsbrug havde solgt mindst 30 hkg Kartoffler pr. Td. Land af sit Kartoffelareal, kunde opfodre Resten (jfr. Bkg. $^5/_10$ 1917), naar han havde faaet det kommunale Kornnævns skriftlige Tilstaaelse for, at de angivne Betingelser var opfyldte. Endvidere paabyder Bkg., at Kommunerne inden $^1/_11$ 1917 skal have sikret sig det foreskrevne Kvantum, og tillader endelig, at der i Kornligningen ombylles 1 Td. Rug med 4 Tdr. Kartoffler. Iflg. Bkg. $^9/_11$ 1917 tilpligtes Kommunalbestyrelserne at fastsætte Maximalpris paa Kartoffler i Salg til Forbrugere, under

Hensyntagen til de i Indm. Bkg. ³¹/₁ og ¹³/₂ 1917 fastsatte Priser til Detaillist.

Imidlertid blev man klar over, at Kommunerne stadig ikke udviste den fornødne Interesse for at købe eller kontrahere om Kartofflerne, og da hertil kom, at Ernæringsraadet frygtede for Vanskeligheder ved Brødrationeringens Gennemførelse og derfor gerne vilde have en Reserve at falde tilbage paa, bemyndigede Indm. ved Bkg. ²²/₁₂ 1917 Ernæringsraadet til at overtage Jordbrugernes Kartoffler indtil de fornævnte 30 Tdr. pr. Td. Land, forsaavidt denne Mængde ikke allerede helt eller delvis var afsat eller henlagt til Bykommuners Brug. Prisen var 8.50 Kr. pr. 100 kg i Januar og 25 Øre mere i hver af de følgende Maaneder. Ernæringsraadet kom paa denne Maade til at disponere over ca. 270 000 Tdr. Kartoffler, foruden at der indkøbtes 7 000 Tdr. i Henhold til Indm. Bkg. ¹⁸/₂ 1918 og 36 000 Tdr. til Export, i alt 312 000 Tdr. Heraf gik 102 000 Tdr. til Tørrerier eller Kartoffelmelsfabrikker, medens Resten dels udførtes til de andre skandinaviske Lande, dels anvistes til Spisebrug eller som Læggekartofler. De 7 000 Tdr. indkøbte Raadet i Henhold til Indm. Bemyndigelse i Bkg. ¹⁸/₂ 1918, hvorefter kun Ernæringsraadet er bemyndiget til at købe Kartoffler i Partier paa over 1 Td. Prisen sættes til 10.25 Kr. pr. Td., medens de 36 000 Tdr. betales med 13 Kr. pr. hkg. Imidlertid viste der sig trods disse forskellige Foranstaltninger i Juni Maaned 1918 en saadan Kartoffelmangel i Byerne, navnlig i Hovedstaden, at der heraf toges Paaskud fra syndikalistisk Side til Gadedemonstrationer og Protesttog til Rigsdagen. For at berolige Sindene bemyndigedes Statistisk Departement ²⁰/₆ 1918 til at foretage en Extrauddeling af Tillægsbrødkort, der skønsmæssigt kunde fordeles af de Kommuner, hvor Kartoffelmanglen var størst.

I Henhold til Bestemmelserne i § 11 i den for Aaret 19¹⁸/₁₉ gældende Kornlov af ²⁰/₃ 1918 fastsatte Indm. ved Bkg. ⁹/₁ 1918 Regler for Købstadkommunernes Forsyning med Kartoffler i 19¹⁸/₁₉. Der skulde paany sikres 100 kg

pr. Indb., men ogsaa denne Ordning gik trægt, saaledes som det nærmere skal blive omtalt i Oversigten for den følgende Periode.

Endelig skal det anføres, at Indm. ved Bkg. $^{20}/_{10}$ 1917 fastsatte Maximalpris paa Kartoffelmel til 144 Øre pr. kg til Forbrugere, jfr. Bkg. $^{11}/_{1}$ og $^{21}/_{1}$ 1918. Ved to Bkg. af $^{4}/_{6}$ 1918 bestemtes, at Kartoffelmel, der fremtidig bragtes i Handelen, ikke maatte indeholde over 20 $^{0}/_{100}$ Vand, samt at al Handel med Kartoffelmel, fremstillet af Avlen 1918, var forbudt.

Medens „Kornordningen“ for Høstaaret 1917/18 først fastsattes ved Lov $^{3}/_{8}$ 1917, var det et fra alle Sider almindeligt Ønske, at Landbruget saa tidligt som muligt skulde have Kendskab til den Ordning, der skulde træffes for 1918/19. Overvejelserne herover begyndte da allerede i Oktober 1917 og $^{4}/_{3}$ 1918 forelagde Indenrigsministeren Forslag til den under $^{20}/_{3}$ 1918 stadfæstede Lov om Avlen af Høsten 1918 m. m. Denne Lov fastsætter ligesom Lov $^{3}/_{8}$ 1917 Jordværdien som Ligningsgrundlag, men medens der efter Lov 1917 skulde afleveres det samme Kvantum Korn af smaa og store Ejendomme, er efter Lov 1918 de første 3 000 Kr. Jordværdi ligningsfri, for det 4de Tusinde skal leveres $5\frac{1}{2}$ hkg Korn eller 2 Svin à 70 kg, derefter skal leveres for hver 1 000 Kr. af Ejendommens Jordværdi: for Jordværdi 4—30 000 Kr.: $5\frac{1}{2}$ hkg, for 30—100 000 Kr. $6\frac{1}{2}$ og for Jordværdi over 100 000 Kr. 7 hkg Korn pr. 1 000 Kr. Jordværdi. For Dyrkning af Sukkerroer paa mere end 8 $^{0}/_{100}$ af Agerjorden gives et Fradrag af 1 hkg Korn pr. 35 Centner Sukkerroer udover Avlen af de nævnte 8 $^{0}/_{100}$. Paa tilsvarende Maade kan 1 hkg Korn frigøres ved Salg af 4 hkg Kartoffler ud over 20 hkg pr. Td. Land af den paagældende Jordbrugers Kartoffelareal, og endelig giver Loven Indenrigsministeren Bemyndigelse til at indrømme tilsvarende Lettelser for Dyrkning af Cikorierødder, olieholdige Planter og Hør. I Modsætning til Loven 1917 giver Lov 1918 ingen Tilladelse til Forbehold, men en

Jordbruger, der ikke kan opfylde sin Leveringspligt, skal aflevere hele sin Avl undtagen det til Hestefoder og Saasæd fornødne. Det var navnlig Forbeholdsretten, der i Forbindelse med den lille Høst 1917 havde foranlediget et saa langt ringere Udbytte af Ligningen end ventet og saa mange Vanskeligheder for Administrationen paa Grund af den uensartede Maade, hvorpaa Landbrugerne Landet over behandledes eller bar sig ad. Men da man mente at kunne opgive Forbeholdsretten i Lov 1918, ansaa Indenrigsministeren det for ubetænkeligt at blive ved Jordværdien som Ligningsgrundlag, hvori han støttedes af Husmandsorganisationerne. Landboforeningerne ønskede derimod en Ligning efter Areal og Udbytte, og Forstander Madsen-Mygdal havde paa et tidligt Tidspunkt fremsat et overordentligt interessant Forslag (aftrykt i Bemærkningerne til Lovforslaget, Rigsdagstidende 19^{17/18}, A, Sp. 4055) om en Kombination af Jordværdi og Kreaturhold som Grundlag for henholdsvis Afleveringspligt og Tilbageholdsret. Overfor Landboforeningernes Forslag indvendtes, at det baade for Samfundet og den enkelte Jordbruger gav et højest usikkert Grundlag, og Forstander Madsen-Mygdal henlagde under Forhandlingerne sit Forslag, bl. a. fordi det for stærkt begunstigede ogsaa i Fremtiden de Landbrugere, der paa et tidligere Tidspunkt havde været i Stand til at bevare deres Husdyrhold nogenlunde uindskrænket. For imidlertid at gøre Ligningsgrundlaget saa ensartet som mulig fastsætter Lov 1918, at der oprettes en Revisionskommission for hele Landet under ét til at forestaa en Revision af Ligningslisterne paa Grundlag af Jordværdiansættelserne og paakende Klager, jfr. Indm. Bkg. ^{1/6} 1918.

Ligesom Lov 1917 paabyder Lov 1918 Aflevering af al Rug og Hvede (undtagen Saasæd og Frarensning), og herudover saa megen Vaarsæd, at det ovennævnte ligningspligtige Kvantum pr. 1 000 Kr. Jordværdi naaes (herigenem mentes det, at der i alt vilde indgaa 7.⁶⁵ Mill. hkg Korn). Den Jordbruger, der i Rug og Hvede leverer mere

(fortsættes i næste Hefte)